

Фрагменты славы і цывілізацыі

Напалеон Орда. Мінск (Мінск-Літоўскі). Катэдра і былыя пабудовы езуітаў на Высокім рынку (1864 — 1876). Папера, аловак, акварэль.

З Кракава ў Мінск прывезлі 110 малюнкаў і акварэлей Напалеона Орды. Карэспандэнт “К” наведаў Нацыянальны мастацкі музей перад адкрыццём выставы, каб пагутарыць з яе куратарам пра тое, чаму ў Беларусі няма арыгіналаў прац мастака і ў чым іх каштоўнасць.

Пётра ВАСІЛЕЎСКІ /
Фота Ганны ШАРКО

Выстава “Напалеон Орда. Ілюстраваная энцыклапедыя краіны” прымеркаваная да 110-годдзя мастака. Орда захаваў для будучыні “ліцвінскую Атлантыду”, занатаваў краявіды сыходзячай у нябыт цывілізацыі пад назвай

“Літва і Карона”. Тое, што гэта творчы подзвіг, ніколі не ставілася пад сумнеў. Але ацэнка каштоўнасці мастацтва Напалеона Орды ў Беларусі моцна вагалася ў залежнасці ад палітычнай сітуацыі і ідэалагічнай кан’юктуры. У савецкі час уся дакастрычніцкая старасветчына не надта шанавалася, адпаведна — на спадчыне Орды гісторыкі культуры не засяроджваліся, каб не спрыяць настальгічным настроям у народах, карані якіх — ў Вялікім Княстве і якія час ад часу азіраліся назад. Творчасць Орды хіба што згадалі да тэмы кшталту “Рамантызм у выяўленчым мастацтве”.

Фантастычна папулярным стаў у нас Напалеон Орда ў 1990-я. Суверэннай краіне спатрэбіліся знакі нацыянальнай тоеснасці і

маркеры гістарычнага шляху. Наспела духоўная патрэба. Але быў і ёсць тут таксама прагматычны чынік — мастаку вельмі ўдзячныя рэстаўратары, бо ён пакінуў нам дакладныя выявы архітэктурных аб’ектаў, якія альбо зніклі, альбо перабудаваныя так, што першапачатковага аблічча пад пазнейшымі напластаваннямі і не знойдзеш.

Выяўленчае мастацтва было не адзінай іпастасцю Орды — ён яшчэ і літаратар, музыкант і кампазітар, педагог. Мяркуюць, што ўзяўся за маляванне не ад добрага жыцця, а маючы патрэбу ў стабільным заробку пасля таго, як дзяржава канфіскавала ягоную маёмасць за нелаяльнае стаўленне да ўлады.

Заканчэнне — на старонцы 3.

Crescendo яднання

**Сёння больш за дзве тысячы харыстаў з усёй краіны збяруцца ў 16.00 каля Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі, каб праспяваць для жыхароў і гасцей Мінска і разам з імі. Гала-канцэрт завяршае агульнарэспубліканскую акцыю “Харавое веча”, што распачалася ў кра-
савіку.**

Сёлета яна прысвечана юбілеям Янкі Купалы і Якуба Коласа. Тамара Сладбодчыкава адзначыла: “Я адштурхнула ад цытаты з верша Купалы: “Ад прадзедаў спакою вякоў нам засталася спадчына...”. Мяне зачепіла апошняе слова, таму зрабілі адпаведную праграму, якая выбудовалася па гістарычным прынцыпе — у рэпертуары калектываў творы розных стагоддзяў”.

Вясной хор імя Г.І. Цітовіча наведаў з канцэртамі і майстар-класамі буйныя гарады — Гродна, Брэст, Маладзечна, Магілёў, Віцебск і Гомель. У сённяшнім фінальным канцэрте акцыя ўдзельнічае 78 харавых калектываў краіны.

Пачнецца праграма з “Песні пра Мінск” Уладзіміра Алоўнікава, абранай у гонар 950-гадовага юбілею сталіцы. Музыжор Нацыянальнага акадэмічнага народнага хора Рэспублікі Беларусі імя Г.І. Цітовіча Міхаіл Дрынеўскі. Праект быў увасоблены ў жыццё пры дапамозе Міністэрства культуры, Мінгарвыканкама, аблвыканкамаў. Упершыню такая акцыя адбылася ў 2015 годзе.

Ганна ШАРКО

Ініцыятарамі праекта з’яўляюцца дацэнт кафедры харавога дырыжыравання Беларускай дзяржаўнай акадэміі музыкі, мастацкі кіраўнік харавой капэлы Нацыянальнай акадэміі навук Рэспублікі Беларусь Тамара Сладбодчыкава, а таксама мастацкі кіраўнік і галоўны дырыжор Нацыянальнага акадэмічнага народнага хора Рэспублікі Беларусі імя Г.І. Цітовіча Міхаіл Дрынеўскі. Праект быў увасоблены ў жыццё пры дапамозе Міністэрства культуры, Мінгарвыканкама, аблвыканкамаў. Упершыню такая акцыя адбылася ў 2015 годзе.

Заканчэнне — на старонцы 2.

УВАГА!

ПРАЦЯГВАЕЦЦА ПАПІСКА НА ГАЗЕТУ “КУЛЬТУРА” ПРАЗ ІНДЫВІДУАЛЬНЫ (63875) І ВЕДАМАСНЫ (638752) ІНДЭКСЫ.

З дапамогай банкаўскай карткі газету можна выпісаць праз інтэрнэт-сэрвіс на сайце “Белпошты” (пункт “Асфарміленне падпіскі на друкаваныя сродкі масавай інфармацыі”).

Падчас выступлення міністра культуры Рэспублікі Беларусь Барыса Святлоу.

Удзельнікі кангрэса "500 гадоў беларускага кнігадрукавання".

14 — 15 верасня ў Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі адбыўся міжнародны кангрэс "500 гадоў беларускага кнігадрукавання". Арганізатарамі маштабнага форуму выступілі Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь і галоўная кніжніца краіны.

Юрыі ЧАРНЯКЕВІЧ /
Фота аўтара

Як адзначыў падчас свайго выступлення дырэктар Нацыянальнай бібліятэкі Раман Матульскі, для ўдзелу ў рабоце кангрэса зарэгістравалася каля 600 удзельнікаў з 24 краін свету. Менавіта вучоныя, па яго словах, могуць зрабіць нямыя для яднання народаў, у першую чаргу еўрапейскіх, якія маюць агульную культурную прастору. Тым больш, што 500-годдзе беларускага ў ўскондславянскага кнігадрукавання з'яўляецца знамянальным юбілеем і шырока адзначаецца сусветнай супольнасцю, а Міжнародны кангрэс, зладжаны ў Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі, поўнасьцю адпавядае мэтам і ідэям UNESCO і праходзіць пад патранатам гэтай уплывовай арганізацыі.

Удзел у адкрыцці форуму прынялі і першы намеснік кіраў-

Пад знакам Скарыны

ніка Адміністрацыі Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь Максім Рыжанкоў. Ён у сваім выступленні адзначыў, што бягучы год аб'яўлены ў краіне годам навукі не выпадкова, паколькі кніга на працягу ўсяго свайго існавання з'яўляецца галоўнай крыніцай ведаў і рухаючай сілай у развіцці грамадства. Пасля Максім Рыжанкоў зачытаў віншаванне ад Кіраўніка дзяржавы Аляксандра Лукашэнкі ўдзельнікам міжнароднага кангрэса.

Прывітаньня словы прагучалі таксама ад намесніка старшыні Савета Рэспублікі Нацыянальнага сходу Рэспублікі Беларусь Марыяны Шочоткінай, дзяржаўнага сакратара Саюзнай дзяржавы Беларусі і Расіі Рыгора Рапаты, міністра інфармацыі Рэспублікі Беларусь Ліліі Ананіч, першага намесніка старшыні Прэзідыума Нацыянальнай акадэміі навук Сяргея Чыжыка, генеральнага дырэктара Бібліятэчнай асамблеі Еўразіі Галіны Райковай, намесніка старшыні Беларускай бібліятэчнай асацыяцыі Іны Юрык.

Сярод іншых прадстаўнічых асоб выступілі па адкрыцці форуму і міністр культуры Рэспублікі Беларусь Барыс Святлоў. Кі-

раўнік ведамства павіншаваў усіх прысутных з 500-годдзем беларускага кнігадрукавання і 95-годдзем Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі, а таксама адрававаў словы падзякі айчынным бібліятэкарам з нагоды іх прафесійнага свята, што адзначаецца 15 верасня.

— Дзякуй вам за вашу высакародную справу, якой многія прысвяцілі ўсё жыццё, — сказаў Барыс Святлоў. — Упэўнены, што з такімі адданымі сваёй справе супрацоўнікамі бібліятэчнай сферы краіны не перастае радаваць нас новымі цікавымі мерапрыемствамі, нечаканымі адкрыццямі, яркімі акцыямі і проста добрай, душэўнай кнігай, якая заўжды дапаможа, дасць добрую параду і стане лепшым сябрам для чытача.

Таксама міністр культуры дадаў, што асоба першадрукара мае выключнае значэнне для беларускай гісторыі і культуры.

— Дзейнасць Францыска Скарыны і яго паслядоўнікаў на многія стагоддзі наперад задала вектар развіцця беларускай культуры, прадвызначыла асаблівы шлях і ў духоўнай, і ў навуковай сферы, пакінула багатую спадчыну, якая сён-

ня з'яўляецца не толькі вялізным нацыянальным скарбам і гонарам, але і прадметам для руплівага вывучэння, крыніцай новых адкрыццяў для шматлікіх даследчыкаў, — падкрэсліў Барыс Святлоў.

Ён звярнуў увагу, што ў год святкавання 500-годдзя беларускага кнігадрукавання ў краіне і за яе межамі праводзіцца шэраг мастацкіх, навуковых, адукацыйных і асветніцкіх мерапрыемстваў. Але сярод усіх культурных акцый спеасабліва месца займае міжнародны кангрэс "500 гадоў беларускага кнігадрукавання", зладжаны ў Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі.

Свае віншаванні ўдзельнікам кангрэсу адрасавалі таксама генеральны дырэктар Арганізацыі Аб'яднаных Нацый па пытаннях адукацыі, навукі і культуры (UNESCO) Ірына Бокава і прэзідэнт Міжнароднай федэрацыі бібліятэчных асацыяцый і ўстаноў (ФЛА) Глорыя Перэс-Салмерон.

Па завяршэнні цырымоніі адкрыцця форуму адбылося пленарнае пасяджэнне, галоўнымі тэмамі якога сталі роля Беларусі ў фарміраванні і захаванні кніж-

най спадчыны Еўропы, а таксама спадчына Францыска Скарыны і яго паслядоўнікаў.

Пазней прайшлі выступленні ў секцыях, праца "круглых сталаў", а таксама ХХ Агульнага сходу Некамерцыйнага партнёрства "Бібліятэчная асамблея Еўразіі". На кангрэсе адбылася і цырымонія ўзнагароджання пераможцаў ХХV Рэспубліканскага конкурсу "Бібліятэка — асяродак нацыянальнай культуры", пра які "К" неаднаразова пісала.

У фазе Нацыянальнай бібліятэкі адкрыўся міжнародны выставачны праект "Францыск Скарына і яго эпоха", які будзе доўжыцца да канца года. Мэта праекта, як адзначыў Раман Матульскі, — максімальна поўна прадставіць выданні беларускага першадрука ў адным комплексе з еўрапейскімі першадрукамі.

Учора на кангрэсе была працягнута праца ў секцыях, а таксама прайшоў выязны міжнародны круглы стол "Дакументальная спадчына ў Цэнтральна-Еўрапейскім рэгіёне: шляхі захавання, вывучэння і папулярнавання". Мерапрыемства адбылося ў Нацыянальным гісторыка-культурным музей-запаведніку "Нясвіж". Пасля для ўдзельнікаў запланіравана экскурсія па музейных залах былога ўладання Радзівілаў.

У дзень 950-годдзя Мінска ў Верхнім горадзе адбыўся III Міжнародны фестываль мастацтваў беларусаў свету. Адцяжка прыгожую дату ў сталіцу прыехала больш за 200 чалавек з 19 краін. Паміж выступамі "К" пагутарыла з некаторымі ўдзельнікамі.

— Фестываль праводзіцца раз на 3 гады — беларусы, якія жывуць за мяжой, захоўваюць і прасоўваюць там беларускую культуру, з вялікім задавальненнем вяртаюцца на радзіму, каб падзяліцца сваім мастацтвам, — нагадала дырэктар Рэспубліканскага цэнтра нацыянальнай культуры Вольга Антоненка. — Яны спяваюць беларускія песні, граюць музыку, выконваюць танцы, шыюць нацыянальныя касцюмы. Гэта дазваляе ім падтрымліваць духоўную сувязь са сваёй радзімай, знаходзячыся далёка ад яе.

Нашы — для нас!

Усяго ў розных краінах пражывае больш за тры мільёны нашых суайчыннікаў. І такое свята дае магчымасць беларусам замежжа сустрэцца на роднай зямлі.

Сёлета самая вялікая колькасць удзельнікаў прыехала з Расіі. Сярод іх — Анастасія Дзяменцева, якая стварыла ў Навасібірску цэнтр беларускай культуры. І ў ім яна не толькі дырэктар, але яшчэ і салістка.

— Мне пашанцавала, і я ўжо ў гэтым годзе прадстаўляю Навасібірск на гэтым фестывалі, — распавяла Анастасія. — У нас у Сібіры ёсць аўтэнтычная вёска Каўбаса, дзе жывуць 300 беларусаў і ў якой захаваны іх уклад жыцця. У мяне ёсць магчымасць паглядзець на іх, вучыцца і захоўваць беларускую гаворку ў Сібіры. Я заўсёды вяртаюся ў Мінск з асаблівым пачуццём. Узровень мерапрыемства з кожным годам становіцца ўсё вышэй, а калектывы яшчэ лепш і ярчэй. Гэта выдатны

фестываль, які збірае беларусаў з розных куткоў свету ў адным месцы — Мінску.

У беларускую сталіцу прыехалі і вакантныя з эстонскага горада Тарту — тры "Спадкі".

— Мы вельмі часта выступаем у розных месцах на фестывалі, дзе спяваем беларускія песні, але вярнуцца ў Мінск — гэта заўжды глыток свежага паветра, — адзначылі эстонскія ўдзельнікі. — Кожны

раз мы рытуемся да фестывалю і прадумваем, што будзем спяваць тут. Такое свята патрэбна і тым беларусам, якія жывуць за мяжой, і тым, хто жыве ў Беларусі, — яно аб'ядноўвае. Адзінае, што можна было б удаскананіць у фестывалі: дадаць больш аўтэнтычнасці.

Песні, танцы, нацыянальныя касцюмы. Кожны раз фестываль збірае ўсё больш калектываў з розных куткоў свету. І даруе свята жыхарам Беларусі. У наступны раз яно адбудзецца ў 2020 годзе.

Іна КОРСАК

Увага! Аб'ява*

Большой театр Беларуси

объявляет конкурс на замещение вакантных должностей в группе оркестра.

В группе альтов: артист оркестра первой квалификационной категории; в группе виолончелей: концертмейстер группы — ведущий мастер сцены; в группе тромбон: концертмейстер группы — ведущий мастер сцены, бас тромбон — ведущий мастер сцены; в группе труб: артист оркестра высшей квалификационной категории. К участию в конкурсе допускаются лица, имеющие высшее или неоконченное высшее специальное музыкальное образование.

Конкурс состоится 25 октября 2017 года в помещении Большого театра Беларуси.

Документы принимаются до 15 октября 2017 года по адресу: г. Минск, пл. Парижской Коммуны, 1. Большой театр Беларуси (7-й подъезд, каб. № 433 — директор оркестра).

К заявлению необходимо приложить:

- копию документов о специальном образовании;
- справку с места работы или учебы;
- паспортные данные, адрес проживания, контактный телефон.

С дополнительной информацией можно ознакомиться на сайте театра: bolshoibelarus.by

Справки по телефону: гоп.: (8-017) 335-44-43, МТС: (8-029) 721-39-07, Velcom: (8-029) 181-61-46.

Газета КУЛЬТУРА ШТОЎДНІВЯЯ ГРАМАДСКА-ПАЎЛІТЫЧНАЯ, ДЛЯ ДАСЛУГУ (КУЛЬТУРА, МАСТАЦТВА) Выдаецца з кастрычніка 1991 года.

Заснавальнік — Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусі.
Рэгістрацыйнае пасведчэнне № 637, выдадзена Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусі.
Галоўны рэдактар — Ілья Васільевіч СІРІНІН; намеснік галоўнага рэдактара — Вераніка МОЛАКАВА; адказны сакратар — Юрыі КАРПЕНКА; рэдактары аддзелаў: Надзея БУНДЭВІЧ, Яўген РАПІН; адпаведальны рэдакцыя: Дар'я АМІЛЬКОВІЧ, Настася ПАНКРАТАВА, Юрыі ЧАРНЯКЕВІЧ; спецыяльны карэспандэнты: Пётр БАСІСЭВІЧ, Алег КЛІМАУ, Канстанцін АНТАНОВІЧ; карэспандэнты — Ганна ШАРКОВІЧ; мастацкі рэдактар — Наталія ОВАД; карэктар — Мая ХУТКОВА.
Сайт: www.kimpress.by. E-mail: kultura@tut.by. Адрас рэдакцыі: 220013, Мінск, пр. Незалежнасці, 77, чацвёрты паверх. Тэлефоны: (017) 286 07 97, (017) 334 57 23. Тэлефон-факс: (017) 334 57 41. Рэкламны адрас: тэл. (017) 286 07 97, 334 57 41.
Выдавец — Рэдакцыйна-выдавчакская ўстанова "КУЛЬТУРА І МАСТАЦТВА".
Дырэктар — СЛАБІДЗІЧ Ірына Аляксееўна;
першы намеснік дырэктара — КРУШЫЦКАЯ Людміла Аляксееўна. Праб'ёмны: (017) 334 57 41.
220013, Мінск, пр. Незалежнасці, 77, Чацвёрты паверх. Бухгалтэрыя: (017) 334 57 35.
Аўтары дэпартаменту паведамленняў прасіцца, поўнасьцю імя і імя па бацьку, пашпартныя звесткі (нумар пашпарта, дату выдання, клас і калі выданыя пашпарт, асабісты нумар), асноўнае месца працы, зваротны адрас. Аўтарскія ружаўкі не рэзюмуюцца і не вяртаюцца. Меркаванні аўтара могуць не адпавядаць пункту гледжання рэдакцыі. Аўтары нясучы адказнасць за дакладнасць матэрыялаў. *Матэрыялы на правах рэкламы.
"Культура", 2017. Наклад 4 027. Індэксы 63875, 638752. Рознічны кошт — па дамоўленасці. Падыпісан у адрок 15.09.2017 у 16.30. Замова 3289. Рэспубліканскае ўнітарнае прадпрыемства "Выдавецтва "Беларускі Дом друку". ЛП № 02330/106 ад 30.04.2004. Пр. Незалежнасці, 79, 220013, Мінск.

Crescendo яднання

(Заканчэнне.
Пачатак на старонцы 1.)

Канец XIX — пачатак XX прадстаўляе песняй Андрэя Мдывяні на верш Янкі Купалы "Вяснянка", беларускай народнай песняй у апрацоўцы Андрэя Саўрыцкага "Туман ярам", "Белавежскай пушчай" Аляксандры Пахмутавай, "Ой, рэчніца", у апрацоўцы Барыса Кажуцінківа і беларускай народнай песняй "Саўка ды грыва". Скончыцца свята кампазіцыяй Уладзіміра Алоўніківа "Раздзіма мая дарагая".

— Калі нарадзжасца кожны новы беларус, яму трэба пад калыскай спяваць "Песню пра Нёман", "Песню пра Мінск", "Раздзіма мая дарагая", "Жураўлі на Палессе ляцяць", каб заклікалі дзіцяці аснову, на якой побіль ужо можна штошчы будаваць, — кажа Тамара Слабодчыкава. — Нашы песні — гэта вялікая спадчына, пра якую мы павінны заўсёды памятаць".

Мастацкія кіраўнікі акцыі адзначаюць, што адной такой праграмы не дастаткова, каб звярнуць увагу беларусаў да свайго музыкі. Па іх словах, вялікай праблемай з'яўляецца тое, што людзі аддаюць перавагу толькі прагляду нейкіх канцэртаў, а самі ўвогуле не спяваюць. Таму мэта "Хараваго вечы" ў тым, каб разам заспявала ўся краіна.

(Заканчэнне.
Пачатак на старонцы 1.)

Парадаксальна, але, высокая ацэньваючы мастацкую творчасць Орды, мы, за выключэннем, бадай, спецыялістаў-навукоўцаў, яе фактычна не ведаем. А рэч у тым, што ўяўленне пра ягоную стылістыку і вобразны лад мы маем праз літаграфіі, якіх мастак сам не рабіў. Пераводзілі малюнкi на літаграфіскі камень, а потым друкавалі наклад спецыяльна навучаных людзі. Да сваёй справы яны ставіліся творча: піетэту да аўтара не мелі і лічылі сябе ў праве карэктаваць і дапрацоўваць малюнак у адпаведнасці з патрэбамі тэхналогіі, густамі публікі, для якой прызначаліся літаграфіі, зрэшты — з уласнымі ўяўленнямі пра

Куратар выставы Юлія Лісай.

Малюнак Напалеона Орды з заўвагамі цензара.

прыгажосць. На выставе ў Мінску можна пабачыць малюнкi мастака і тое, што з іх атрымалася пасля таго, як за справу ўзяўся літограф.

Свае карэктывы ўносіў і цензар, які кантраляваў усё, што ішло ў наклад, мог наўпрост паверх малюнка ці акварэлі пісьмова выкласці свае заўвагі. Напрыклад, перарабіць выяву так, каб не было бачна аб'екта, што належыць ваеннаму ведамству. Інакш кажучы, тыя, каму выява трапляла ў рукі для тыражавання, ставіліся да яе не як да твора мастацтва, што трэба данесці да грамадзян, што трэба данесці да грамадзян ў аўтэнтчным выглядзе, але як да

звычайнага рабочага матэрыялу. Эскіза, што стане творам праз шэраг маніпуляцый, да якіх аўтар ужо не мае дачынення.

Усяго Напалеон Орда зрабіў больш за тысячу малюнкаў, на якіх занатаваў храмы, замкі, сядзібы, фальваркі, гарадскія краевіды на абшары, дзе цяпер знаходзяцца Беларусь, Літва, Польшча, Украіна. З тых малюнкаў 260 былі пераведзены ў літаграфіі. Беларускі сегмент творчай спадчыны Орды складае каля 200 малюнкаў. Нямат з іх сталі літаграфіямі.

Паводле слоў куратара выставы Юліі Лісай, літаграфія сваёй

Фрагменты славы і цывілізацыі

папулярнасці сярод адукаванага грамадства XIX стагоддзя абавязана модой на падарожжы. Масавай яна стала ў стагоддзі XVIII-м. Альбомы літаграфій з выявамі мясцовых і замежных цікавостак добра распрадаваліся. Вечарамі іх гарталі разам з сям'ёю, як сёння глядзяць тэлевізар. А каб было што разглядаць, краявід аздабляўся мноствам дэталюў — людзі, экіпажы, расліны і архітэктурныя фрагменты. Напрыканцы XIX стагоддзя літаграфію пасунула фатаграфія.

Асноўная частка выяўленчай спадчыны Напалеона Орды захоўваецца ў Кракаве. Нацыянальнаму музею гэтага горада збор перадалі сваёй мастака пасля яго смерці. Штосьці ёсць у Варшаве, Кіеве, Вільні. Там яно з'явілася яшчэ пры жыцці мастака. У Беларусі ніводнага арыгінальнага твора Напалеона Орды няма. Але пэўную колькасць лі-

таграфій у дзяржаўных зборах мы маем. У аднаго з прыватных калекцыянераў, па словах спадарыні Юліі, ёсць поўны збор літаграфій Орды, і ён мае намер у перспектыве прадставіць іх на выставе.

Юлія Лісай лічыць, што для паўнення музейных фондаў твораў, патрэбнымі для стварэння паўнаваартаснай карціны Беларускай культурнай і палітычнай гісторыі, навукоўцы, занятыя гэтай справай, мусяць мець больш праў і паўнамоцтваў пры прыняцці рашэнняў. У тым ліку, калі гаворка ідзе пра выдаткаванне сродкаў для закупкі таго ці іншага твора.

Сёння музейшычыкі маюць справу з прыватнымі калекцыянерамі. Вы ўяўляеце, колькі яны запрасяць за тую літаграфію Орды? А за мяжою яна ў свабодным доступе каштуе 20 — 30 еўра. Прасцей яе там і набыць.

Але пакуль даводзіцца звяртацца да іншых крыніц.

Выстава фрагментаў "нашай былой славы і цывілізацыі", як называў графічныя сведчання сам Напалеон Орда, асабіста мяне прымусліла зноў задумацца над пытаннем, чым была для Беларусі ліквідацыя Рэчы Паспалітай і далучэнне да Расійскай імперыі? Адкінулі гэтыя падзеі наш край у развіцці на некалькі стагоддзяў назад ці, нягледзячы на пэўныя страты (найбольш відавочныя якраз у сферы культуры), далучылі Літву (будучую Беларусь) да лакаматыва цывілізацыі? Чаму Багушэвіч і Каліноўскі, стоячы на грунце гістарычнай Літвы, аддавалі пры вызначэнні нашай тоеснасці перавагу палітніму "Беларусь", а не "Літва"? Орда ж творча засведчыў нашы страты. Гэта ягоны ўнёсак у адраджэнне.

K

Урачысты вечар, прысвечаны 75-годдзю заслужанага дзеяча мастацтваў Беларусі, вядомага рэжысёра, сцэнарыста і педагога Вячаслава Нікіфарава прайшоў у мінулую нядзелю ў сталічным кінатэатры "Цэнтральны". Павіншаваць аўтара карцін "Бацькі і дзеці", "Высакародны разбойнік Уладзімір Дуброўскі", "Душа мая, Марыя", "Рэ-інджар з атамнай зоны", лаўрэата Нацыянальнай расійскай кінапрэміі "Залаты арол" за серыял "Палач" сабраліся кіраўніцтва Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь, кінастудыі "Беларусьфільм", калегі, сябры, глядачы.

Дар'я АМЯЛЬКОВІЧ

Высокі прафесіяналізм майстра і сёння мастакага кіраўніка Нацыянальнай кінастудыі адзначыла на вечары першы намеснік міністра культуры краіны Ірына Дрыга. Медалі за прафесійную шматгадовую працу рэжысёру, які зрабіў унёсак у станаўленне беларускага і са-

Вячаслаў Нікіфараў прымае віншаванні і падарункі ад сваіх гасцей. / Фота Дзмітрыя ЕЛІСЕЕВА

вецкага кіно, уручыў Вячаславу Нікіфараву дырэктар установы Ігар Поршнеў.

Цёплыя віншаванні ад сяброў — народнага артыста Беларусі Эдуарда Ханка і народнага

артыста СССР Ігара Лучанка, патаэта Фёдара Барагова, ззналага фатаграфіа Юрыя Іванова — прагучалі ва ўрачыстым абстаноўцы.

Спраўдана дата юбілею рэжысёра — 13 жніўня. Аднак гэты

дзень Вячаслаў Нікіфараў працеў на здымачнай пляцоўцы, бо зараз ідзе праца над новай паўнаметражнай стужкай "Тум-Пабі-Дум". Госці вечара ўбачылі рабочы матэрыял карціны,

якая ўжо прайшла этап здымак і знаходзіцца на стадыі мантажу. Галоўную ролю ў сямейнай меладраме сыграў юны артыст з Адэсы Арцём Венгеровіч, удзельнік папулярнага ўкраінскага шоу талентаў. Хлопчык іграе ў "Тум-Пабі-Дум" выхавальніка дзіцячага дома, які, шукаючы бацькоў сабе і сваёй падлечнай, сутыкаецца з нялёгкай маральнай дилемай. Юны акцёр, які прысутнічаў на свяце, адзначыў, што для яго вялікі гонар працаваць у камандзе Майстра.

У карціне задзейнічаны беларускія артысты: Павел Харланчук, Валерыя Арланава, Волга Клебановіч, Аляксей Шадзько, Даша Кірзева і іншыя. Стужка мусяць выйсці на экраны ўжо сёлета.

Рэжысёр заўжды падкрэслівае, што цэнніць у творчасці талент і самабытнасць. І менавіта ўважлівы падыход да твораў, веданне прафесіі і мусяць выратаваць беларускае кіно. А таксама — павага да сваёй культуры. "Толькі тады мы будзем цікавыя іншым, калі будзем расказваць пра сваё жыццё, культуру, людзей", — неаднаразова паўтарае Вячаслаў Нікіфараў у інтэр'ю.

K

Хата, у якой нарадзіўся будучы народны паэт Беларусі.

Максім Танк.

Шмат шуму з нічога

Пількаўшчына — вёска ў Мядзельскім раёне, побач з якой нарадзіўся народны паэт Беларусі Максім Танк. Заўтра з таго дня споўніцца акурат 105 гадоў. "К" з'ездзіла на малую радзіму айчыннага класіка, каб даведацца, чым вабіць гэтае месца турыстаў і ці з'явіцца там калі-небудзь музей.

Юрый ЧАРНЯКЕВІЧ / Фота аўтара

Незадоўга да круглай даты ў сацыяльных сетках актыўна абмяркоўваліся фотаздымкі з Мядзельшчыны з допісамі пра тое, у якім дрэнным стане цяпер знаходзіцца хата, дзе нарадзіўся Максім Танк, — маўляў, там усё гніе, падворак зарастае травой, а бібліятэку паэта грызць мышы. Некалькі чалавек звярнуліся непасрэдна да супрацоўнікаў "К" з просьбай высветліць, што ж насамрэч абдываецца цяпер з хатай Максіма Танка і хто туды можа трапіць.

Хата без гаспадара?

На хутары непадалёк ад Пількаўшчыны знаходзіцца дзве хаты. Адною з іх, дзе і пабачыў свет Яўген Скурко — будучы народны паэт Беларусі Максім Танк, — больш за сто гадоў. Не так даўно ёй прысвоілі статус гісторыка-культурнай каштоўнасці. Але перад гэтай хатай стаіць яшчэ і другая — збудаваная ў паяваенныя гады. Побач раскінуў свае галіны-рукі велічэзны дуб, пасаджаны, як казалі мне, яшчэ дзедкам паэта.

Калі я прыехаў на хутар, то ўбачыў, што трава на падворку пакошаная, а ўнутры ўсё чыста прыбраны. Усё ж такі гаспадар у жылля ёсць: гэта пляменнік паэта — Іван Фёдаравіч Скурко. Жыве ён у Віцебску, на малой радзіме бывае не так часта, таму за хатамі даглядае яшчэ і даўні знаёмы Іван Фёдаравіч — мясцовы жыхар Валерый Леанідавіч Марозаў. Яго можна назваць дзорцам хутара, бо звычайна ён адчыняе дзверы, за клямку якіх браліся калісьці рукі Максіма Танка, для турыстаў і проста цікаўных падарожных, што наведваюць знакамітыя мясціны Мядзельскага краю і даязджаюць да Пількаўшчыны.

Дбае пра хутар Максіма Танка і мясцовы сельсавет, які раз-пораз даручае каму-небудзь абкасіць

Помнік паэту ў Мядзель.

траву ў вяснова-летні перыяд ды прачысціць туды дарогу пасля снегападаў ці іншай непягдзі.

Самога Івана Скурко на месцы я не заспеў, пагутарыць з ім мне ўдалося па тэлефоне. Інфармацыя, што абмяркоўваецца ў Сеціве, яму вядомая, але ён адзначыў, што наведвальнікі чамусьці зрабілі шмат здымкаў не ў той хаце, дзе нарадзіўся Максім Танк, а ў навейшай, дзе ўжо гадоў пяць нішто нават не начуе. — Навошта ім адкрылі хату, дзе жылі мае бацькі і дзе сапраўды было крыху не прыбраны, бо пацукі і мышы пастаянна там нешта пераварочваюць? — дзіўніцца Іван Фёдаравіч. — А яны, не разабраўшыся, вырашылі, што гэта жылло бацькоў Максіма Танка. Хаця к о ж - ны больш-менш дасведчаны чалавек у стане зразумець, што новая хата ніяк не можа быць домам, дзе нарадзіўся Яўген Скурко.

Што да кніг, якія нібыта грызучь мышы, дык і гэта, як аказалася, няпраўда.

— Яшчэ колькі гадоў таму я перадаў усе бібліятэку, сабраную Максімам Танкам, супрацоўнікам Дзяржаўнага музея гісторыі

Карэспандэнт "К" разабраўся, хто і чаму перажывае за хату Максіма Танка

Радавое дрэва Максіма Танка.

Членскія білеты ў экспазіцыі Мядзельскага музея народнай славы.

беларускай літаратуры ў Мінску, — кажа пляменнік паэта. — У хаце засталася толькі невялікая колькасць кніг — у асноўным тыя, што не маюць значнай каштоўнасці або пашкоджаны ды рэстаўрацыі не падлягаюць.

Сітуацыя з грамадскім абмеркаваннем яго ўласнасці Івану Фёдаравічу непрыемная.

— Каб я там жыў пастаянна, натуральна, такіх фотаздымкаў у Сеціве не з'яўлялася б, але што зрабіць, калі жывеш за 250 кіламетраў ад Пількаўшчыны? — разважае ён. — Зразумела, заўсёды, калі прыязджаю на Мядзельшчыну, прыбіраюся ў

абедных хатах, але ж усё неабходнае па гаспадарцы за невялікі час зрабіць проста немагчыма, таму і прашу даглядаць за хатай і Валерыя, і мясцовы сельсавет, і раённыя ўлады. Паверце, яны шмат чаго робяць, вельмі дапамагаюць мне ў добраўпарадкаванні сядзібнай тэрыторыі, за што ім хачу сказаць вялікі дзякуй.

На думку Івана Скурко, падобных непрыемных сітуацый можна было б лёгка пазбегнуць, калі спачатку гаварыць, а толькі потым крытыкаваць, калі сапраўды ёсць за што.

— Чамусьці мне нішто не патэлефанавалі нічога не спытаў ні пра адну хату, ні пра другію, ні пра кнігі, — кажа Іван Фёдаравіч. — Замест гэтага людзі, якіх пусцілі ў прыватны дом без усялякіх пытанняў, ні ў чым не разабраўшыся, выставілі на ўсеагульны прагляд здымкі падворку і хат з не надта добрымі каментарыямі. Між тым і Валерый Леанідавіч, і іншыя мясцовыя жыхары, і кіраўніцтва раёна ведаюць мой нумар тэлефона і адрас, дзе мяне адшукаць. Я заўсёды адкрыты да кантактаў, гатовы расказаць усё кожнаму, нават паказаць, калі сам бываю на хутары. І буду рабіць гэта надалей, бо турысты на хутары бываюць часта.

600 чалавек: многа ці мала?

Здаецца, стварэнне музея Максіма Танка на хутары ў Пількаўшчыне — лагічны далейшы крок. Але ўсё ж такі будынік — прыватная ўласнасць, таму права вырашаць, што будзе зроблена на ягонай зямлі, застаецца за Іванам Скурко. Пакуль аддаваць хату Максіма Танка пад музей ён не збіраецца.

Кнігі, прадстаўленыя на выставе ў Мядзельскай ЦРБ.

У пакоях хаты Максіма Танка.

У гэтым доме 17 лістапада нарадзіўся Народны паэт Беларусі М.Танк.

— Прадаваць яе мне не хочацца: гэты хутар мне сніцца ў снах, я пастаянна пра яго думаю і вельмі люблю там быць, — кажа паліграфіст. — Напрыклад, калі прыежджае туды, лаўлю рыбу, хаджу па грыбы, проста адпачываю душой. Дык як прадаць тое, што мне роднае і дарагое?

Пазіцыю Івана Скурко можна зразумець. Акрамя таго, трэба ўлічваць, што літаратурна-краязнаўчы музей імя Максіма Танка ў раёне ўжо ёсць — ён месціцца ў сярэдняй школе аграгарадка Сваткі, якая таксама носіць ганаровае імя знакамітага беларускага паэта. Менавіта там — праўда, у старым будынку, а не цяперашнім, — вучыўся калісьці і сам паэт: ад Пількаўшчыны дасюль блізу самі кіламетры.

Пад экспазіцыйную залу выдзелены вялікі пакой, а сабраны там матэрыял даволі падрабязна распавядае пра жыццёвы і творчы шлях знакамітага земляка, натуральна, з ухілам у мясцовыя матэрыялы і архівы — я пераканана ў гэтым на свае вочы з дапамогай кіраўніка музея Святланы Шылько.

У Сватках можна пабачыць граматы і ўзнагароды, якімі ўшаноўваўся Максім Танк за гады свайго жыцця, пагартаць кнігі з ягонымі аўтаграфамі, а таксама паўзглядаць у фотаздымкі або нават пакальхаць калыску, у якой, магчыма, засынаў будучы народны пісьменнік Беларусі.

Праўда, наяўнасць багатага асноўнага і дапаможнага фонду не надта спрыяе наведвальнасці музея. Як распавяла мне Святлана Шылько, з пачатку года і да 31 мая тут пабывала толькі крыху больш за 600 чалавек. У першую чаргу гэта спецыялісты, якія прыежджаюць на абласныя ці раённыя семінары, што ладзяцца ў Мядзелі, а таксама ветэраны працы, студэнты Беларускага дзяржаўнага педагагічнага ўніверсітэта імя Максіма Танка, школьнікі з

усяго наваколля ды заезджыя турысты. Хаця, калі ўлічыць, што музей знаходзіцца ў аграгарадку прыкладна за 20 кіламетраў ад Мядзеля, лічба ў 600 чалавек за паўгода — даволі неblaгая. З іншага боку, каб такі музей стварылі ў самім райцэнтры, туды б маглі прыежджаць яшчэ больш людзей.

Музей у вёсцы ці ў горадзе?

Падобныя планы, дарэчы, ужо былі. Як распавёў "К" начальнік аддзела ідэалагічнай работы, культуры і па справах моладзі Мядзельскага райвыканкама Валерый Клімовіч, яшчэ 5 гадоў таму, да 100-годдзя з дня нараджэння Максіма Танка, у горадзе планавалі ўсталяваць драўляны зруб — падобны да той хаты, дзе жывіў Максім Танк. Ужо нават абралі месца, дзе мог бы ўзнікнуць такі музей паэта, але з пэўных прычын — у першую чаргу фінансавых — задуму давялося адклікаць на нягэтуны тэрмін. Да ажыццяўлення гэтай ідэі мясцовыя ўлады, як запэўнілі мяне ў райвыканкаме, яшчэ вернуцца, і, хто яго ведае, магчыма, гадоў праз пяць-дзесяць музей будзе месціцца не толькі ў вясковай школе, але і ў Мядзелі.

Хоць і цяпер у самім райцэнтры шмат што нагадвае пра знакамітага паэта. Напрыклад, ніводны турыст не абміне помнік Максіму Танку, бо той стаіць у самым цэнтры горада каля Дома культуры. Побач — у Мядзельскім музеі народнай славы — мож-

на пабачыць некалькі стэндаў, прысвечаных паэту. Там прадстаўлены членскі білет Саюза пісьменнікаў БССР за нумарам 001, выдадзены будучаю лаўрэату Ленінскай прэміі Яўгену Скурко, а таксама шматлікія рукапісы пісьменніка ды ягоныя асабістыя рэчы. Па словах дырэктара ўстановы Наталлі Бурак, да 105-годдзя з дня нараджэння паэта музейшчыкі падрыхтавалі яшчэ і выставу "Ёсць толькі адна песня песень — пра Радзіму": дзясяткі ўнікальных фотаздымкаў як самога Яўгена Іванавіча, так і яго родзічаў ды блізкіх.

У цэнтральнай раённай бібліятэцы кожнаму наведвальніку супрацоўнікі з задавальненнем раскажуць пра знакамітага земляка, пажадуць шматлікія стосы папак, электронных дыскаў і сотні іншых матэрыялаў, якія яны сабралі пра Максіма Танка. Мясцовыя бібліятэкары стварылі асобную электронную базу даных пра паэта. Ёй сёння карыстаюцца як школьнікі, так і студэнты, якія пішуць рэфераты, дыпломныя і курсавыя працы па беларускай літаратуры.

Днямі, як распавяла "К" дырэктар Цэнтралізаванай бібліятэчнай сістэмы Мядзельскага раёна і кіраўнік раённай бібліятэкі Таццяна Нырцова, у кніжніцы да круглай даты таксама адкрылася выстава пад назвай "Максіму Танку ад калег па перу". Наведвальнікі могуць убачыць падараньня паэту кнігі з аўтаграфамі Ніла Гілевіча, Уладзіміра Карпава і нават ад польскага пісьменніка Станіслава Ежы Леца ды некаторых іншых.

Калі вяртацца да сітуацыі, што падштурхнула да паездкі ў Пількаўшчыну, цяпер хочацца апісаць яе выразам "шмат шуму з нічога". З іншага боку, заклапочанасць грамадскасці пра належны стан хаты Максіма Танка цалкам можна зразумець. Таму дзякуючы ўсім, хто скіраваў увагу журналістаў на праблемныя пытанні, звязаныя з захаваннем памяці пра выбітнага класіка беларускай літаратуры. Візіт на Мядзельшчыну паказаў, што землякі паэта такія пытанні таксама ўвагай не абмінаюць.

Дзяжурны па нумары

Не сысці на палове дарогі

Што кіруе бацькамі, калі тыя запісваюць сваіх дзяцей на дадатковыя заняткі пры школах? Многімі — успаміны пра эстэтычны аддзяленні пры ўстановах адукацыі, куды самі хадзілі. Выгада была відэафоннай: дзіця малявала, танцавала, спявала ці іграла на інструменце, не марнуючы час на пераезды па горадзе, творчыя заняткі падганяліся пад расклад школьных урокаў. Па заканчэнні адукацыі вучні атрымлівалі пасведчанне з адзнакамі, якое давала магчымасць працягнуць профільную адукацыю ў каледжах ці адпаведных ВНУ. Аднак чаканні сённяшніх татаў і мам хутка разбіваюцца аб неспадзяваную адкрыццё.

Настасся ПАНКРАТАВА

Першае: эстэтычны ўхіль і іншыя профілі колькі гадоў як скасаваныя. Педагогі засталіся, праграмы захаваліся, але эластэчная сістэма дадатковай адукацыі займела іншае найменне (у кожнай школе выкручвалася па-свойму), што, у сваю чаргу, пацягнула змену статусу. Сёння былы эстэтычны напрамак прыроўнены да факультыву. З гэтага вынікае крыўдзана неабходнасць штогод вылікаць бацькоў адабраных да творчых заняткаў дзяцей, каб на пачатку верасня падпісаць з імі чарговы дагавор на аказанне адукацыйных паслуг. Скажам, у першым класе праводзілі адбор лепшых з прыцэлам на 7-9-гадовае навучанне, але тут падпісваем дакументы, быццам з нуля.

Другая нечаканасць усплывае ў працэсе: аб'ём эстэтычнага навучання карлюецца з колькасцю школьных урокаў. Што крыецца за бясскрыўдным радком "Агульнаадукацыйная нагрузка не перавышана"? Раней праграму эстэтычнага аддзялення можна было па якасці судзіць з музычнай, хараграфічнай ці мастацкай школай, бо навуачне прыходзіў да майстра роўна столькі разоў, колькі неабходна для засваення творчай базы. Зараз матэматыка, мовы, фізіка/хімія, зразумела, бяруць на сябе асноўны пагадзінны ўдар. Для выкладчыцкай малявання ці танцаў застаюцца заняты два на тыдзень. Завучы пачынаюць выкручвацца, пераводзіць частку прадметаў на платныя рэжы, але ўсё роўна прайграюць напавуненнем класічнай музычнай школе ці ДШМ. Калі ў вучня ёсць сур'ёзны намер атрымаць надалей творчую прафесію, бацькі гатовы адмовіцца ад такой "палавінчатай" вучобы на карысць спецыялізаваных устаноў першага звяна.

Сюрпрыз трэці: факультывунасць эстэтычных прадметаў выклікае паблажлівае стаўленне дзяцей да іх — маўляў, калі не абавязкова, дык ці заўсёды трэба прыходзіць? Новы "рэжым" навучання не дазваляе вучню ацэньваць, адпаведна, ужо няма размовы пра афіцыйнае пасведчанне напрыканцы адукацыйнага курса. Раней абітурыенты прыносілі ў каледжы пацверджанне сваіх творчых навыкаў, а зараз педагогі могуць хіба што ўнесці ў атэстат радок, што дадаткова быў праслуханы пэўны цыкл ведаў.

Я шчыра захапляюся настаўнікамі, якія ў такіх няпростых умовах працягваюць займацца з адоранымі дзецьмі. Пры навізанай "неабавязковасці" яны знаходзяць магчымасць матываваць сваіх вучняў, выводзіць іх на ўзровень прэстыжных конкурсаў, прыводзіць да ганаровага звання лаўрэата Прэзідэнцкага фонду Рэспублікі Беларусь па падтрымцы таленавітай моладзі. Шкада, што да ўсіх гэтых перамог даводзіцца ісці штучна ўскладненымі сцэжамі.

На могілках, дзе пахаваны народны паэт Беларусі.

К

Перад першым
паказам у Беларусі.

Алесь Адамовіч на кінапажаршыцы.

Пайшлі і ўбачылі

Чым скарыў
Венецыянскі
фестываль
зняты
ў Беларусі
фільм, якому
ўжо больш
за 30 гадоў

Стужка Элема Клімава "Ідзі і глядзі" па сцэнарыю Алеся Адамовіча атрымала ўзнагароду 74-га Венецыянскага кінафестываля, што завяршыўся ў мінулыя выхадныя. Спецыяльна для "К" фатограф Яўген КОКТЫШ падзяліўся здымкамі з уласнага архіва і ўспамінамі пра тое, як на яго вачах у Бярэзінскім біясферным запаведніку ў 1984 годзе стваралася легендарная карціна.

Вераніка МОЛАКАВА /
Фота Яўгена КОКТЫША

Акрамя асноўных конкурсных і пазаконкурсных секцый, на самым старэйшым кінафоруме свету ёсць намінацыя "Класіка" — падборка адрэстаўраваных за апошні год найлепшых фільмаў, ужо даўно прызнаных шэдэўрамі. Сёлета ў гэтым раздзеле было прадстаўлена каля 20 карцін, сярод якіх праца Мікеланджэла Антаніоні, Бернарда Берталучы, Мілаша Формана і іншых выбітных рэжысёраў свету.

"Масфільм" прадставіў у Венецыі адрэстаўраваную версію "Ідзі і глядзі". Працы па ўзнаўленні доўжыліся чатыры месяцы. Як тлумачыць супрацоўнікі кінастудыі, мэта любой рэстаўрацыі — паказаць фільм у пэўнай якасці, максімальна набліжана да арыгіналу са стужкі. Гэта і асцьнявае журы фестываля, якое цяпер аддало перавагу савецкай стужцы. Кіраўнік секцыі "Класікі" Стэфана Франчадзіле адзначаў, што фільм Клімава — самая моцная карціна пра Другую сусветную вайну з усіх, што ён калісьці бачыў.

На экраны фільм "Ідзі і глядзі" выйшаў у 1985 годзе. Здымкі ў 1984 годзе цягам дзевяці месяцаў праходзілі на тэрыторыі Бярэзінскага біясфернага запаведніка — побач з вёскай Брады. Яўген Коктыш як цікаўны фатограф і сябра Алеся Адамовіча часта наведваўся на кінапляцоўку.

Здымачная група жыла ў гасцініцы на тэрыторыі запаведніка — там былі выдатныя ўмовы, вялікая сталовая, — узгадвае Яўген Фаміч. — Я назіраў за працсам фрагментарна — часам прыязджаў на дзень і звычайна вяртаўся ў Мінск, рэдка заставаўся на ноч. Мы ездзілі туды разам з мастаком Георгіем Паглаўскім то на маёй машыне, то на яго. Калі пачыналіся здымкі, атмасфера там была неверагодная. Вось эпізод, дзе Глашу пусцілі ў балота — вакол гразь, чарвякі. Дзяўчынку калаціла. І там усё так здымалі! Калі буйным планам падтрыбэн труп, то яго бралі ў моргу...

На здымачнай пляцоўцы. Справа — Віктар Манаяв.

Элем Клімаў і Алесь Адамовіч абмяркоўваюць у перапынку сцэнарыі.

У 14 гадоў Аляксей Краўчанка паўтараў: "Не буду акцёрам!"

Але засяроджаная і напружаная атмасфера, якой вымагаў сюжэт і праблематыка фільма, узнікла не адразу.

Людзеі было задзейнічана шмат, адразу ўсім было цікава, дурэлі хлопцы з дзёўкамі, — кажа фатограф. — Клімаў стаў раіцца з Адамовічам, што зрабіць, каб прымуціць пранікнуча тэмай і сканцэнтравана на працы. Адамовіч прапанаваў паставіць пласцінкі з мелодыямі ваеннага часу. Гэта было мудрае рашэнне, і яно спрацавала — народ перастроіўся, сцішыўся.

Для масавых сцэн задзейнічалі мясцовых жыхароў. У некаторых з іх набывалі скаціну, якую было неабходна паставіць у кадры.

У кагосьці ўзялі свінню, заплалілі мужыку пяць рублёў, дык, памятаю, ён перажываў: "Трэба было браць больш!" Таму што здымалі свінню ў эпізодзе, дзе немцы б'юць яе нагамі, а яна апарасілася, потым давялося закалоць скаціну, — распавядае Яўген Фаміч. — Яшчэ адзін мясцовы "прадпрымальнік", калі зразумеў, што на здымках шмат агню, застраха-

ваў сваю хату і сам жа спрабаваў яе падпаліць.

З Элемам Клімавым фатограф пазнаёміўся падчас здымак, здаралася, падвозіў яго на машыне разам з Алесем Адамовічам.

Яны ўвесь час працавалі ўдвох, раіліся, дапрацоўвалі сцэнарыі, але, як толькі пачынаўся запіс на камеру, Адамовіч зтойваўся і назіраў, умяшваўся рэдка — працсам кіраваў Клімаў. І калі Алесь Міхайлавіч мог прымаць розныя прапановы, то ў Элема Германавіча заўжды была жорсткая пазіцыя, каму што рабіць.

Па задуме сцэнарыста адзін з партызан павінен быў заўважна вылучацца ростам.

Але шмат ён ні з кім не гаварыў, яму не да таго было — многа даводзілася працаваць з акцёрамі, здымачная група імкнулася паспець зрабіць усё да зімы. За тэхнічнае "начынне" адказваў "Беларусьфільм".

Да выканаўцы галоўнай ролі — 14-гадовага Лёшы Краўчанкі — акрамя маці, нікога стараліся не падпускаць. Пільна сачылі за яго рэжымам. На пляцоўцы прысутнічаў псіхолаг, бо рэжысёр са сцэнарыстам хвалюваўся, каб хлопец маральна не зламаўся.

Напрыклад, я не хацеў бы, каб мае ўнучкі перажылі тое, што Лёша Краўчанка на здымках, — кажа Яўген Коктыш. — Уявіце, дзеці хвалююцца перад выступам на святочным канцэрце, а тут трэба было літаральна састарэць за фільм і пасівець ад убачаных жахаў. Самае цікавае, што Краўчанка тады паўтараў: "Я не буду акцёрам!" Электронікай цікавіўся. Цяпер жа ён — у лубым фільме па тэлебачанні.

"Ідзі і глядзі" ў Беларусі ўпершыню паказалі 25 чэрвеня 1985 года ў кінатэатры "Кастрычнік".

Гэта было свята! На здымку побач з Клімавым і Адамовічам стаіць Васіль Быкаў, Лёша Краўчанка, хтосьці з кінастудыі, Валянцін Букін і Віктар Дашук, гледачы, — паказвае Яўген Фаміч фота, зробленае каля ўваходу ў кінатэатр у дзень прэм'еры. — Ахвятажу вакол стужкі не памятаю — тады яшчэ Клімаў не быў настолькі знакаміты. Гэта потым ужо былі ўзнагароды і за гэты фільм, і за шмат якія іншыя — на розных фестывалях. Адамовіч расказваў, як на адным з праглядаў "Ідзі і глядзі" нямецкія гледачы абурыліся: "Ды не можа такога быць! Гэта выдуманка!". На што Клімаў адказаў так: "Я гэты фільм зрабіў, сісцнушы вусны. У наступным — ужо адкрыю рот і яшчэ больш раскажу". Цалкам стужку я сам праглядаў упершыню толькі на прэм'еры. Ведаеце, здымкі ўспрымаліся, як кіно — так, шмат страшнага, але разумееш, што з катла, балота ці агню зараз усіх выцягнуць. А вось убачыў на экране, як усё звялі ў адно цэлае — і дрыжкі пайшлі. Другі раз такое глядзець складана. Але ж і не бачыць гэты фільм нельга.

Тошка: спроба адаптацыі

І першая серыя ўжо ёсць: “Тошка і яго сябры” — так называецца новая анімацыйная стужка рэжысёра. Галоўным героем трынаццаціхвіліннага фільма з’яўляецца хлопчык-бульбачка, які жыве ў гарадзе і разам з сябрамі распачынае барацьбу з каларадскім жуком. Аглядальнік “К” завітала на кінастудыю “Беларусьфільм” да Аляксандра Ленкіна і паглядзела мультык разам з аўтарам.

Аляксандр Ленкін прапануе зняць народны мультфільм для ўсіх і кожнага — пра прыгоды хлопчыка-бульбачкі

Дар’я АМЯЛЬКОВІЧ / Фота Таццяны СВИРЭПА

Гародніна ў профіль і анфас

— Аджу з’явілася ідэя такога героя — хлопчыка-бульбачкі?

— Персонаж Тошкі нарадзіўся не адразу. Калі планавалася новая карціна, я думаў пра героя, які з’яўляўся б пэўным знакавым сімвалам для беларусаў. Усе ведаюць нашых жывёл — бусла, зубра. Але захацелася адшукаць кагосьці такога, чыё аблічча, з аднаго боку, усе ведаюць, а з іншага — яно яшчэ не “намыліла вока”.

Спачатку ўзнікла ідэя героя-кветкі — васілька. Такое рашэнне адразу ў добрым сэнсе правакуе на стварэнне цікавага асяродку персанажаў — для іх можна прыдумаць шмат розных прыгод у кветкавым царстве. Думалі з калегамі над гэтым, але вырашылі пашукаць яшчэ варыянт. І некаг загаварылі пра бульбу. Тое, што бульба звязана з нашай культурай, традыцыямі — ні ў каго сумненняў не выклікае. Да ўсяго, гародніна аказалася і даволі кінематаграфічнай для ўвасаблення. Спачатку былі асцярогі, што яе аблічча выявіцца не такім выразным і цікавым у выяўленчым плане. Але пасля таго, як вывучыў выявы бульбы і ў профіль, і анфас, высветлілася, што яна ды іншая гародніна — цалкам прыдатны матэрыял для стварэння вобраза. Вось і атрымаўся ў выніку хлопчык у кепачцы і яго сябры — вусень-сабака і Божая кароўка-котка. Пасля першых праглядаў нам ужо зрабілі заўвагу, што дзеці не разбяраўца, што за звяры такія ў Тошкі ў таварышах. Але магу запэўніць — акурат дзеці цудоўна разумеюць і прымаюць усе правільны гульні.

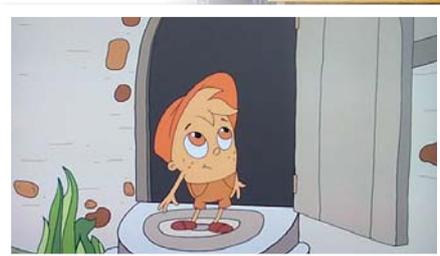
— А як з’явілася імя ў персанажа?

— Былі розныя варыянты: Буляскі, Булька, Бульбашонак, нават Бакс, але ўсё ж вырашылі, што будзе Тошка — ад слова “картошка”. Мультфільм на рускай мове, таму ніякіх супярэчанняў мы тут не заўважым. Аўдыторыя ў карцінах розная — ад самых маленькіх гледачоў да дзяцей 8-10 гадоў. Ды мне падаецца, што і старэйшыя з задавальненнем яе паглядзяць.

Галоўнае для перша — стасункі

— Што за якасці вы імкнеліся закласці ў вашага персанажа?

— Тошка — адважны і цікаўны хлопчык. Яму падабаецца адкрываць свет, падарожнічаць, і, галоўнае, — у экстрэмальных сітуацыях ён заўжды становіцца на абарону слабішага. Лічу, гэта надзірэжны пачын, каб далей развіваць характар персанажа. Падкрэслію, што мы зрабілі толькі першы фільм з магчымага серыяла. У будучых серыях Тошка можа раскрыцца як асоба яшчэ больш. Дапускаю, што на дадзены момант персанаж выглядае спрощана, але я прызнаюся, што хацеў зрабіць кіно

без прамудрасцей — народны мультфільм для ўсіх і кожнага.

— Далей у якім кірунку плануеце развіваць дзеянне? Ці прадугледжваецца ў серыяле адлюстраванне сучасных праблем і “выклікаў часу”, з якімі сутыкаюцца цяпер дзеці?

— У маіх фільмах я заўжды раблю акцэнт на стасункі. Дзе б ні адбывалася дзеянне — на Марсе, у гарадзе, пад зямлёй, у пакоі — для мяне галоўныя тыя моманты, калі героі пачынаюць паміж сабой узаемадзейнічаць. Стасункі — вось што мяне цікавіць: сяброўства, узаемадапамога, спосабы вырашаць канфлікты, тое, як маленькі чалавек спазнае свет. Усе мае фільмы — пра гэта.

Што да выклікаў часу, у адной з серыяў Тошка з сябрамі будзе змагацца з камп’ютарным монстрам. У другой героі апынуцца ў гарадзе, дзе іншае атачэнне — мураўі, розныя казуркі. Фон для мяне — гэта акурат тое, што дапамагае выявіць канфлікт, “разруліць” яго. Яшчэ плануецца серыя, дзе Тошка будзе змагацца з мядзведкай, якая аб’елася гербіцыдаў і ператварылася ў гіганта. Хіба нельга лічыць гэты сюжэт актуальным?

Час новай анімацыі

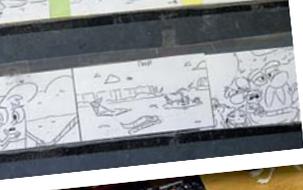
— Чаму вам падаецца, што з вашага фільма атрымаецца добры серыял? Вы маеце досвед працы ўжо на двух цыклах: “Рэактыўнае парася” і “Рыбка па імені Нельга”. Многія аніматары адкрываюцца ад падобнай працы, а вы самі прапануеце новы выток?

— Пяць гадоў мы шчыравалі над “Рэактыўным парасём”, і яшчэ сем — над “Рыбкай...”. Уявіце сабе. На мой погляд, гэта вельмі доўга. Але за гэты час акурат назапасіўся

досвед. Я прапануюю запусціць “Тошку...” як спробу адаптацыі, уяўлення новага вытворчага працэсу ў нашай анімацыі.

Сёння ў нас ёсць магчымасці зрабіць серыял іначай: далучыць да працэсу не аднаго, а двух-трох рэжысёраў, некалькі груп, якія працавалі б над серыямі паралельна. Калі адна каманда заканчвае серыю, другая ўжо распачынае новую. Такім чынам скарачаюцца тэрміны вытворчарці. Першым — у разы. Мне падаецца, што такі рытм адразу дазволіць і маркетынгу даць выдатны вынік.

дзіцячай серыяльнай анімацыі — ведаю дакладна.

скарыць публіку. Хто і як бы не ставіўся да серыялу “Маша і Мядзведзь”, але ён патрапіў у яблык: яго героі ярскавыя і выразныя, іх ведаюць. Ці ёсць у вашых гэты запал?

— Я лічу, што ў Тошкі ёсць патэнцыял. Давайце будзем шчырымі: каб выйшла толькі адна серыя “Машы...” — хто б ведаў пра гэты мультфільм? Толькі знаўцы? Перш, чым цыкл выйшаў на вялікую аўдыторыю, былі гады працы адначасова з раскруткай серыяла. У нас на дадзеным этапе ёсць добры “пілот”, які можна было б развіваць і ўкладвацца ў яго. Можна быць, Тошку увогуле трэба зрабіць у іншай стылістыцы? Давайце паспрабуем падумаць разам. Разумею, што на шляху да такога прадукта, які ўсе мы хочам атрымаць, будучы памылкі — ніхто ад іх не застрахаваны. Але тое, што цяпер самы час для таго, каб змяніць падыход да дзіцячай серыяльнай анімацыі — ведаю дакладна.

Аўтарскае перадусім

— Ці магчыма, на ваш погляд, спалучыць у серыяле камерцыйны і аўтарскі погляды?

— Вядома, можна. Але каб зрабіць такі варыянт, на кінастудыі мусяць быць іншыя рэсурсы. Пакуль там не атрымаецца ў хуткім тэмпе

зрабіць у серыяле такі прапрацаваны фон, як, да прыкладу, у фільмах Міядзкі. У нас яшчэ няма для гэтага магчымасцей. Серыял жа трэба рабіць хутка і якасна, а калі працэс замаруджаецца, губляецца каштоўнасць фільма. За час сваёй вытворчарці і запуску ён попросту пастывае са старыцца. У прамым і пераносным сэнсе: становяцца дарослымі дзеці-акцёры, якія агучваюць персанажаў, сам фільм губляе актуальнасць. Калі мы не зменім падыход да вырабы серыялаў, то лічу, увогуле, і не варта брацца за падобны прадукт. Легей тады спыніцца на аўтарскім кіно, што прыносіць іміджавыя дывідэнды нашай студыі. Нашы рэжысёры могуць рабіць яго вельмі добра.

— Вы самі хацелі б якую анімацыю ствараць?

— Аўтарскую. Ведаецца, можна зрабіць якасны камерцыйны серыял, а можна — фестывальнае кіно: галоўнае — ведаць, на што мы арыентуемся. Я ў дадзеным выпадку выношу да разгляду сваю прапанову, якая цяпер падаецца мне цалкам разумнай і перспектыўнай — рабіць якасны камерцыйны мультсерыял.

— Самі, якія, дарэчы, любіце глядзець серыялы?

— З задавальненнем гляджу Futurama, асобныя серыі “Спанч Боба”, хоць многія і папракаюць яго героя ў пэўнай абмежаванасці. Ды шмат анімацыі. Усяго нават і не пералічу.

— Як вы лічыце, чаму воль у нас не атрымоўваецца, як у іх — і камерцыйна, і прадукт дрэнным не назавеш?

— Шмат фактараў. Хібы ў тэхнічным рэчышчы, як я ўжо казаў, розныя магчымасці, грошы, а галоўнае — мне асабіста не хапае выразнай стратэгіі. Як студыя анімацыі мае зараз перажывае пераломны момант, і нам трэба вызначыцца, куды рушыць далей.

У Юрыя Наршэяна ёсць анекдот. Сядзіць вяр’ят у вар’ятні і піша ліст. У яго пытаюцца: “Ты каму пішаш?”. “Сам сабе”, — адказвае. “Што там?” Ён кажа: “Не ведаю, пакуль яшчэ не атрымаў”. Ведаецца, у мяне часам зрадаюцца падобныя сітуацыі: калі штосьці распачынаецца, а ў выніку з-за розных абставін ці форс-мажораў атрымоўваецца зусім не тое, што хацеў убачыць. Таму што выяўляецца і дамаўляцца трэба разам.

“Для такіх праектаў патрэбная фокус-група”

“К” папрасіла пракаментаваць прапанову Аляксандра Ленкіна аб стварэнні серыяла на аснове фільма “Тошка і яго сябры” кіраўніка службы маркетынгу Нацыянальнай кінастудыі “Беларусьфільм” Юрыя ІГРУШУ.

— Такі серыял можа быць. Патэнцыял у фільма Аляксандра Ленкіна, несумненна, ёсць. Але падобнаму цыклу мусяць папярэднічаць вялікая праца — адмысловыя даследаванні на конт таго, якую рэакцыю выклікаюць у дзяцей персанажы. Варта было б сабраць фокус-групу малодшага школьнага, сярэдняга, старэйшага ўзросту і паглядзець на іх рэакцыю, спытаць іх меркаванне. Зняць вялікую колькасць серыяў немагчыма сёння без падобнай прапрацоўкі. Ёсць тычыцца і канцэпцый стужкі: як будучы развівацца далей героі, куды прыйдуць напрыканцы фільма, што адкрываецца, пра што даведаюцца яны і мы праз іх. Усё гэта варта ўлічваць, калі гаворыць пра ярскавыя і якасны прадукт. Аляксандр зрабіў надзірэжны фільм, які можа стаць падмуркам для далейшага праекта, аднак у яго распрацоўку, на мой погляд, яшчэ трэба ўкласціся і камандзе рэжысёра.

Страсці па Вялецце

Операй "Травіята" адкрыўся 85-ы сезон у Вялікім тэатры Беларусі.

На яго сцэне гэта ўжо шоста пастаноўка оперы Джузэпэ Вердзі — цяпер сваю рэдакцыю прадставіў латвійскі рэжысёр Андрэйс Жагарс. "К" бачыла прэм'еру не толькі з глядзельнай залы, але і з-за куліс.

З ГЛЯДЗЕЛЬНАЙ ЗАЛЫ

Надзея БУНЦЭВІЧ

Гэты оперны хіт шосты раз увасоблены толькі нашай трыпай. А былі ж яшчэ і гэтыя "прэзентацыйныя паказы на нацыянальнай і міжнароднай сцэнах, уключаныя ў праграму Мінскага міжнароднага Каляднага опернага форуму, быў пастаўлены Андрэйсам Жагарсам з Латвіі, які працаваў і над цяперашняй версіяй. Тады думкі глядачоў падзяліліся. Хтосьці гарача вітаў сучаснае прачытанне з пераносам дзеяння ў пачатку XX стагоддзя. Хтосьці — кліў са спектакля з-за наміскаў на эротыку. Успрыманне нядарнай прэміі — праблізна такое ж, з падзелам публікі на два лагеры. Толькі не з-за зрыткі, якой тут значна менш (басталося хіба катанне па падлозе закаханых у канцы першай дзеі, з-за чаго, паўна, спектакль і пазначаны ўроставым абмежаваннем 16+). Папярэнік азнак — хутчэй, з-за рознага разумення рэвалюцыйнасці і "вамяку". Адна ўражанне нядарнай прэміі — праблізна ў сучасны Парыж і, адпаведна, адсутнасць надзвычайных крыміналаў. Іншыя, каго удалося заплытаць пра ўражання, занекаючы адсутнасцю ў спектаклі чагосьці жывога, не звязанага наўпрост ні з часова-геаграфічнай прапайкай герояў, ні, тым больш, з адлюстраваннем рэалісма. Сябе, дарчы, я не магу прылічыць ні да адной групоўкі, бо пільна гляджу на ўважліва прэмію, а генеральны прагон — здачу спектакля мастацкаму савету. І зварнуў увагу, што ў спектаклі засталася вельмі шмат традыцыйнага, якое, паўна, павіна было "прымірыць" папярэнік азнак.

Сцена з "Травіята".

Спектакль ідзе ажно з трыма антрактамі — пры тым, што сёння звычайна імкнуцца рабіць адні. Усе адрэствіваў услугу гунаць, бо трыма антрактамі — праблізна ў канцы першай дзеі, адсутнасць у гэты час відэаўчына ўзбуджэння інструментальнага. Змены ў сцэнаграфіі, нягледзячы на неабязнасць сучаснага магчымасці, — мінімальныя. Розніца з таго, што канапа стала іншага колеру, практычна ніякай. Дый агульнае атачанне, зробленае з урахунка халоднага мармуру ці пазней з больш шчыльнага прэмія, каюцца вочны метш, чым янаменнас металічнай агароджы другога паверха (Мастак — Рэйнс Сіхананус, Латвія), у якой хочацца бачыць "зашыфраваныя" лабарынтсы чалавечых лёсаў. Дадам, што варыяцыйнасць сцэнаграфіі не сімвалічную сцэнічную канструкцыю, якая з дапамогай нашай фантазіі мае розныя перавасобаванні, а рэальныя прамітыя ўражання пра асабіста ўваджае да эстэтыкі серыялаў,

што здаймаюцца ў адным пакоі і пры мінімальным разрастаюцца мблі. Прадумана мастаком верхняя панэль, што вісіць над сцэнай, звычайна вертыкаль. Сцэнічная прастора становіцца надта расцягнутай гарызантальна, як гэта бывае з "шырокафармаматыўнай" экраннай прэміяй, а генеральны прагон — здачу спектакля мастацкаму савету. І зварнуў увагу, што ў спектаклі засталася вельмі шмат традыцыйнага, якое, паўна, павіна было "прымірыць" папярэнік азнак.

Юры Гарадзецкі і Ірына Кучыньска.

калі Гастон (Юры Балаяко) "падкавае" Альфрэду, як лелей падысці да каханай, і літаральна выліхае таго наперад. Недавер выклікала і само каханне. З чаго ё лму нарадзіцца? Альфрэд у вытанкі Юры Гарадзецкага паўстае сапраўдным пірчым тэнарам — гэтым часам, наўным, ідэалістычным, крыху рафінаваным, узнеёмым рамантычным хлопчыкам, які літаральна страчвае розум з-за наваль пачуццяў да... наўпярэйняй, разбыханай дзяўчыны з рэзкімі, вулгаватымі, нязграбнымі рухамі. За што ж узнагародзіў такой пластыкай герарію Ірыны Кучыньскай, добра спрактыкаванай на скажэнствах у нашым Муніцыпальным тэатры, дзе яна здаваўся сапраўднай павіна, нават будзённымі (Мастак па касцюмах — Крысціна Пастэрнака). Баль нагадае "дыскаўтэку" і селісцкі клубе. Манеры Флары (Іна Русіноўска), якая зробіла наўмамына нягледзячы, выліхае кожна. Жама, гэта і ёсьць сучасная парэжысёрская тэма? Тады спектакль трыба лічыць патрыятычным, бо пасля яго "убыць Парыж і памперы" нешта не хочацца маўліць, было б на што пільнаць!

Індывідуалізацыя артыстаў хору, пра якую так многа гаварылі на прэс-канферэнцыі, звычайна хіба ў самым пачатку спектакля, калі гледачы (асабліва тыя, хто не ведае салісту ў твар) намагаюцца даспаблявацца вывесці, дзе Віялета, а дзе Флора. Затое добра залі разыграны мізансцэны,

У юбілейным сезоне тэатр чакае яшчэ многа значных падаей і прэм'ер. Спрод іх — новая пастаноўка балета "Карсар", што выйдзе ў кастрычніку. Сваю версію оперы "Багема" Пучыні запрашаны акадэміяцыяў знакаміты Аляксандр Ціцель. Гапоўны рэжысёр нашата тэатра Міхал Панджавіздэ аноў звернецца да "Тоскі". А вась доўгачаканы балет пра Анастасію Слупскую ўбачым толькі ў наступным сезоне.

Мастак на святле ў оперы Людміла Кунаш.

З-ЗА КУЛІС

"Травіята" для гледача — перадумі гісторыя, якую ён бачыць на сцэне. "Травіята" для тэатральных службаў — амаля трохгадзінная опера з трыма антрактамі, у якіх задзейнічана калі дзякары артысты. Яшчэ прыкладна столькі ж чалавек працуюць за сцэнай на працягу некалькіх гадзін да пачатку спектакля, падчас яго і пасля — каб даць рады з двюма сотнямі касцюмаў, дэкарацыямі і рэжывітам, святлом ці суб'ітэрамі, прасачыць за своечасовым выхадом салістаў і стварыць тую самую гісторыю, якую прыйшлі паглядзець людзі.

Дзверы ў тэатр адчыняюць у 18.00. Першы званок, пасля якога можна заняць свае месцы, гучыць у 18.40. Што да гэтага часу адбываецца ў тэатры, ято супрацоўнікі карэспандэнту "К" расставілі і паказалі.

15.00
Мастак на святле ў оперы Людміла Кунаш. "Цэх асвятлення ў дзень спектакля пачынае працу на некалькі гадзін раней, калі на сцэне ўжо ёсьць дэкарацыя, каб пачаць працу на іх святло. Сваю партуру існуе на кожным спектакль — па ёй і пярэнь момант мы павіны даць паўнае святло. Усе палажэнні маюць свой сэнс. Якімі яны будуць, вызначаецца на асобных рэпетыцыях з мастаком, калі ён яшчэ пачынае стварыць аснову спектакля. Па звычайна прапрацуём усё ўжо з артыстамі.

У нас ёсьць выбары не толькі на аўтаматычным кіраванні, але і на ручным, таму кожны спектакль мы павіны ведаць на памяць. Асноўны пункт кіравання святлом знаць звычайна сумневы ў ваганьнях Жэрмона.

Крыху паскораныя тэмпы, падкрэслены моцнай долі замест доўгай гнуткай фразыроўкі, што вылучае на першы план рытмічную сетку акампанементаў (дырэктар — Андрэйс Паланай), надавалі старым з дрэннымі манерамі. Яна захоўваецца нават у сцэне смерці, не пакідаючы гледачым чымсьці — ніколі. Спачуванне нараджаецца ў яго душы хіба ў апошні момант — і ён паспешліва сыходзіць, не ўзняўшы на Віялету вачыі. Увогуле, ў гэтай разгорнута тэмпах і вобразных кантрастаў, якія маглі б адлюстравалі напале абодва героі — праўда, потым пачынаюць адкавацца ўбок.

Што зроблена папраўдзе добра — пацалункі. Разумееш, што яны сцэнічныя, але — вершы, што сапраўднае. Памірае Віялета таксама ў пашулку — страсны, гарачым, у поўным сэнсе "як у апошні раз".

Малады Ілья Сільчукоў, яшчэ са студзёнаў гапоў залі разыграў мізансцэны, сваёй партыю Жэрмона

Памочнік рэжысёра Алена Сідар выліхае артыстаў на сцэну.

Рэжывітар Таццяна Цынкевіч.

ходзіцца ў партыю за шаснаццацім гадзінам. І гэта зроблена для таго, каб мы маглі цалкам бачыць сцэну".

16.00
Начальнік рэжывітарскага ўчастка Аксана Паркава. "Заўсёды прыходзім ў тэатр за тры гадзіны да пачатку спектакля, каб загадаць падрыхтаваць да выхаду ўсіх артыстаў. У "Травіецце" тры салісты, якія выконваюць партыю Вяілеты. Грымьмеры прызначаюцца, што даўжыня валасоў у кожнай з іх розная і толькі на прыскаможа ёсьць ад пятнаццаці да трыццаці хвілін. Што ж тычыцца сцэнічнага грому, то да прыкладу, салістка Ірына Кучыньска аснову наносіць сама і просіць у грымьмеры толькі зрабіць акцент на вочы і вушы. Але ўсё адно кожнаму артысту трэба дзівіць увагу."

17.00
Касцюмер Таццяна Лагачова. "У тэатры мы прыходзім за дзве гадзіны да спектакля. Спачатку рытуем касцюмы, а потым з гідзюм да пачатку рэпетыцыі. У нас грымьмерка артыстаў. "Травіята" — прости спектакль, бо не трэба дапамагаць салістам апранацца за кулісамі, як напрыклад у "Макбееце", дзе толькі аднаго артыста трэба пераапраначць шчыр разоў! Ёсьць і іншыя спектаклі, дзе неабходна дапамагчы артысту хутка пераапраначца. На гэта можа сысці да трох хвілін. Часам пераапраначца прама на сцэне. На "Травіецце" ж толькі правяралі перад выхадом, як выглядаць касцюмы. Часам трэба зашпільніць маланкі ці пузікі".

Мастак на святле ў оперы Людміла Кунаш.

бываецца, ёсьць ужо дзевяць хвілін".

16.30
Грымьмеры прыходзяць да пачатку спектакля, каб пачаць падрыхтаваць да выхаду ўсіх артыстаў. У "Травіецце" тры салісты, якія выконваюць партыю Вяілеты. Грымьмеры прызначаюцца, што даўжыня валасоў у кожнай з іх розная і толькі на прыскаможа ёсьць ад пятнаццаці да трыццаці хвілін. Што ж тычыцца сцэнічнага грому, то да прыкладу, салістка Ірына Кучыньска аснову наносіць сама і просіць у грымьмеры толькі зрабіць акцент на вочы і вушы. Але ўсё адно кожнаму артысту трэба дзівіць увагу."

17.00
Касцюмер Таццяна Лагачова. "У тэатры мы прыходзім за дзве гадзіны да спектакля. Спачатку рытуем касцюмы, а потым з гідзюм да пачатку рэпетыцыі. У нас грымьмерка артыстаў. "Травіята" — прости спектакль, бо не трэба дапамагаць салістам апранацца за кулісамі, як напрыклад у "Макбееце", дзе толькі аднаго артыста трэба пераапраначць шчыр разоў! Ёсьць і іншыя спектаклі, дзе неабходна дапамагчы артысту хутка пераапраначца. На гэта можа сысці да трох хвілін. Часам пераапраначца прама на сцэне. На "Травіецце" ж толькі правяралі перад выхадом, як выглядаць касцюмы. Часам трэба зашпільніць маланкі ці пузікі".

17.15
Фанітар Надзея Малевіч. "Я гапоўны доктар для салістаў. Перад спектаклем артысты заходзяць да мяне ў кабінет на прафілактычныя агляды, каб пераканачца, што з гогасам усё ў парадку. Звычайна саліст, калі ў яго нейкая праблема да прэміякладу, несмыкнанне звязак,

Дамітрый Капілаў заішоў перад спектаклем на прэмію да фанітара.

Некалькі хвілін на грывы.

Таццяна Лагачова правяралі ардін з касцюмаў Станіслава Трыфанова.

адразу мне пра гэта кажа. У тэатры былі выпадкі, калі артыст выходзіў на сцэну хворым, але вельмі рэдкі. Калі раптам што здарыцца, ратуе тое, што цяпер у зале падчас спектакля заўсёды ёсьць склад дублёраў. Я таксама знаходзіцца ў сваім кабінете да канца спектакля, бо па дапамогу салісты могуць прыйсці ў любы момант. Нават звычайны пярэнь можа патрапіць падчас спеваў у горла — і гэта стварэе вальквалі дыскамфорт, ад якога трэба пазбавіцца".

Мастак на святле ў оперы Людміла Кунаш.

прафесіі неабходна мець вышэйшую музычную адукацыю. Калі раптам саліст забывае словы і я бачу, што ён іх і не ўспомніць, проста не запуская радок з пераходам, які мусяў з'явіцца на табло. Звычайна выпадкі, калі артыст забывае словы, якія нясучь сінсваю нагрузку. У такіх сітуацыях я ўсё адно вымушана паказваць перапад, каб гледач змог сачыць за сожэтам".

18.00
Памочнік рэжывісёра — чалавек, які сочыць за тым, каб усё службы спрацавалі так, як трэба, артысты ў час выхад на сцэну, маніршоры пераходзілі дэкарацыі, рэжывітары падрыхтавалі неабходныя прадметы і гэтак далей. Яго працоўнае месца знаходзіцца за кулісамі сцэны з пультам кіравання і клавірам, па якім ён сочыць за ходам дзеяння і папярэджае ў мікрафон (натуральна, чутно гэта толькі ў службовыя часты тэатра), каму падрыхтавацца да выхад. За гадзіну да спектакля памочнік рэжывісёра праводзіць тэхнічны прагон, каб утварацца, што святло і машынерыя працуюць належным чынам.

18.50
Заслужаны артыст, лэўрэат дзяржаўнай прэміі Рэспублікі Беларусі Станіслаў Трыфанай. "Ва ўсім свеце прынята сістэма страхавання вядучага актыва. Усе мы жывым жыццём, таму ў любы момант з гогасам можа нешта адбыцца — і тады неабходна замяніць. У нас у тэатры артысты заўсёды ёсьць вечары, калі трэба з'явіць дублёра. На любым спектаклі прысутнічае дадатковы склад салістаў, які стража. Яны здыаць у зале на восьмым антракце да апошняга антракту. Задана выкараўнаў — не прэмія прыскаможа на спектаклі, але і загадаў паўтарыць яго, успомніць мізансцэны. Перад "Травіятай" паўтараю партыю Жэрмона. У нашым тэатры дзворкі рэда дзларалі замяны, але яны былі. Не так даўно падчас оперы "Павія" на сцэне ўпала дэкарацыя. Заслону агушылі, а я працягнуў ідуць на авансцэну і не ведаў, як сябе паводзіць. Салісты не застрахаваны ад няшчасных выпадкаў".

19.00
Спецыяліст па шітрах Лугенія Мішко: "Многія людзі кажуць, што блытчы радок падчас спектакля аўтаматычна запускаяцца з камп'ютара, але гэта не так. Кожная фраза, якая з'явілася на табло, адпавядае тым, што адбываецца на сцэне. Усе яны запісаны асобнымі файламі, якія я запускаяю ў праграме. Самае складанае — запусціць патраўны перапад своечасова. Каб арыентавацца ў спектаклі, трэба ўмець чытаць клавіры — менавіта таму для май

Іна КОРСАК
Фота Ганна ІНДЗЕЛЬСКА

Дарэчы

Калі напрыканцы спектакля гледач хоча падарыць кветкі, самстойна выйсці на сцэну і зрабіць гэта ў яго не атрымаецца, бо ў оперных тэатрах па ўсім свеце іная практыка — звычайна ёсьць служба, якая адкавае за вынас на сцэну падарункі ці букеты артыстам. Пядачу траба толькі падпісаць, каму іх перадаць.

У мінулыя выхадныя сталіца святкавала 950-годдзе. Да гэтай даты ў Мастоцкай галерэі Міхаіла Савіцкага адкрылася выстава скульптуры — паменшаныя копіі ўжо ўсталяваных помнікаў і праекты тых, што толькі прапануюцца аўтарамі да разгляду. Куратар Павел ВАЙНІЦ-КІ падзяліўся з “К” сваімі разважанымі, чаму прадстаўленыя экспанаты вызначаюць культуру горада.

(С)куль(п)тура Мінска

На вуліцах і плошчах гораду менавіта скульптура робіць бачнымі, бронзакаменна прадметнымі людзей і падзеі, з гэтым месцам звязаныя. Мінску, напэўна, пашчасліла — менавіта ў апошнія дзесяцігоддзі горад набыў шраг скульптурных вобразаў, без якіх ён ужо не ўяўляльны. Сярод апошніх: помнікі Францыску Скарыне, Адаму Міцкевічу і Ефрасіні Полацкай; кампазіцыі, што ўпляваюць у сучасную тканіну горада трагічныя гісторыі Халакоста, а таксама гісторыі, якія натхняюць — атрымманне Магдзбургскага права, здабыцце іконы Мінскай Божай Маці.

Выставачны праект, што адкрыўся з нагоды Дня горада, прысвечаны скульптур-

на-культурнай імаджынерыі сталіцы апошніх гадоў. Паглядзець ёсць на што — выстава складаецца не толькі з мадэляў і фотавываў усталяваных у грамадскія прасторы горада твораў, але таксама і са скульптурных прапаноў сучасных аўтараў. Варыянты гатовыя да рэалізацыі — павялічвай і усталяўвай! Атрымаўся своеасаблівы адпаведнік папулярных цяпер у СМІ дайжэстаў кшталту “Каму з мінчан і мінчанак даўно трэба паставіць помнік?” ці “Якія прызабытыя падзеі варта ўганаравать?”

Гэта набліжае да рэалізацыі грамадскія “манументальныя” імкненні. Няхай пакуль і ў невялічкім памеры ў галерэі экспануюцца скульптурныя творы, прысвечаныя

Існыя і магчымыя помнікі сталіцы паказваюць да 1 кастрычніка.

людзям, якія зрабілі ўнёсак у гісторыю і культуру сталіцы.

А таксама падзеям — такім ключавым для горада і краіны, як бітва на Нямізе, станаўленне Мінскага княства пад кіраўніцтвам Глеба Усяславіча (Мінскага), удзел Мінскай харугвы ў Грунвальдскай бітве і многія іншыя зафіксаваныя творцамі — як у станковых разважаннях-кампазіцыях, так і ў прадметных праектных прапанавах будучых манументальных твораў.

Аблічча нашага ўжо амаль тысячагадовага горада мяняецца — пашыраюцца вуліцы і плошчы, архітэктура паўстае ў новых

матэрыялах і формах. Беларускае скульптура ідзе ў нагу з часам, прапаноўваючы Мінску свае варыянты мастацкага напаяўнення яго прасторы сучаснай скульптурнай пластыкай. Наведвальнік выставы ўбачыць новыя работы як вядомых айчынных скульптараў, так і маладых аўтараў — усё яны вельмі па-рознаму вырашаюць агульную тэму — ад абстрактных, сімвалічных вобразаў са шкла і пластыку да звыклых фігуратывых аб’ектаў з бронзы і каменя. Удзельнікі праекта — а іх больш за паўсотню — аб’яднаныя агульнай мінскай тэматыкай. Выстава —

іх скульптурнае прызнанне ў каханні нашаму гораду.

Сучасная скульптура сталіцы наглядна кажа пра культуру нацыі — які ўзровень мастацтва яны гатовыя ўспрыняць, якой пластыцы аддаюць перавагу. Мы бачым адточаныя велізарных сталёвых паверхняў новых скульптур Берліна, парадаксальнае спалучэнне найноўшых тэхналогій, традыцый і іроніі ў сённяшняй скульптуры Прагі... Але які сучасны скульптурны Мінск? Адказ на гэтае пытанне дае выстава.

Гэта ўжо не першая дэманстрацыя свайго нааўнага і нерэалізаванага патэнцы-

ялу, што арганізуе скульптурная секцыя Беларускага саюза мастакоў. Праект “Мінск скульптурны” папросту абавязаны выклікаць цікавасць усіх заангажаваных у стварэнні сталічных гарадскіх прастораў — архітэктараў, адміністратараў, грамадскіх дзеячаў і актывістаў. Вельмі хочацца спадзявацца на ажыццяўленне скульптурных памкненняў беларускіх твораў. Ці знойдуцца сярод наведвальнікаў выставы або тых, хто чытае гэтыя радкі, аднадумцы і папалечнікі, здольныя падтрымаць новую беларускую скульптуру для Мінска?

Павел ВАЙНІЦКІ

Апошнія некалькі тыдняў сталічны Нацыянальны цэнтр сучасных мастацтваў прымае ў сваіх сценах праект “Артэрыя” выпускнікоў творчай майстэрні фатографіі Ягора Войнава. Аўтары-пачаткоўцы, малады куратар Алена Пратасевіч, новыя творчыя працы — такія рэчы заўсёды прыцягваюць, таму што дэманструюць, хто і з якімі ідэямі прыходзіць у беларускую фатографію.

Сем аўтараў

Праект анансаваўся як фатографічнае даследаванне з тэмай “Тэрыторыі свае і чужыя”. Працы кожнага з аўтараў паказвалі ў асобнай зале.

Першы — **Аляксей Заяц** з серыяй [zayats-vouk]. Белакежскую пушку фатограф зняў так, нібы назіраем яе вачыма ваўка — з вышыні яго росту, з асаблівасцямі бачання колераў, з характэрным вуглом зроку. Панарамныя здымкі даюць адчуванне, што трапіў у першародны лес, у іх перададзена ўзаемазвязь ваўка з чалавекам, які ішоў па слядах драпежніка.

“Лецішча” **Аксаны Цішынай** — свет адной сям’і з успамінамі дзяцінства, кожны прадмет з якога мае сваю каштоўнасць. Захапленне імі бачна на кожным здымку — ад маляўнічага стэпніка да бытавых рэчаў, якімі карыстаюцца на лецішчы. Тлумачэнні да прац і прычыны, па якіх яны звязаны ў адзін лагічны ланцужок, праўда, занадта мудрагелістыя.

Унутры “Артэрыі”

Хто прыходзіць у беларускую фатаграфію

Фрагмент экспазіцыі выставы: “Лецішча” Аксаны Цішынай.

Фатографічную гульні з архітэктурай, множанне фрагментаў, паверхняў, пляжных эпізодаў, фасадаў **Ірына Безароўская** назвала “Прыгодамі саліпіста”. Але і без знамянення з тэорыі пра рэальнасць толькі ўласных думак і рэфлексій ясна, што нас пагружаюць у такую Італію, якой яна засталася ў свядомасці фатографа.

Андрэй Шаблюўскі таксама ў сацыяльна-філасофскім кірунку абгрунтаваў свой “Лімб” — се-

рыю кадраў-апор у плыні свядомасці, асацыяцый, асэнсавання. Злучыў зусім розныя сюжэты і жанр, але візуальна гэта вельмі прыгожа.

Таццяна Шувльгевіч, каб сцвердзіць “Бачу. Існуе”, працавала са стужкай, колерам, нефармалізаваным кадрам. Фіксавала розныя дзеянні кі візуальныя аргументы героўляў, што бачыць і існуюць.

“Выспа” **Сяргея Язлавецкага** — гэта расповед пра Іспанію, якая, як кажуць, нібыта створана

для фатографіі. Абраны аўтарам спосаб пазнання новага асяроддзя — класічны чорна-белы пейзаж, які ў зацменнай зале стварае адчуванне, што бачыш невядомую планету. Побач — падсветленая інсталяцыя з каляровых слайдаў. Задача двух рашэнняў — прапанаваць глядачу запавольчы рух, разгледзець дэталі, якія не прагаворыш.

Вера Герасімовіч у праекце “Без твораў” даследуе спажывецкі асяродак, які, на яе думку,

абнуляе і абязлічвае чалавека.

Малады фатографы ў “Артэрыі”, на мой погляд, нешта намацалі: змаглі разгарнуць унутраны дыялог, паказаць працягласць дзеянняў, патлумачыць свой спосаб адбору здымкаў. Інтуітыўна аўтары шукаюць падыходы, што здаюцца ім новымі.

Ёсць і пэўная праблема: фатографічныя праекты перагружаюцца сэнсамі, якія глядач не счытвае. Чым больш лакалізаваная тэма, як,

напрыклад, у выпадку з “Выспай” ці [zayats-vouk], тым больш сучаснай станавіцца серыя.

Як вымерець вынікі “Майстэрні”?

Ягор Войнаў арганізуе майстэрні для фатографіі ўжо некалькі гадоў. Спачатку курсы праходзілі ў Мінску, у апошні час — у абласных гарадах. Менш увагі педагогі надаюць тэхналогіям, больш — мастацтву, сучаснай фатографіі, яе гісторыі, напрамкам і асаблівасцям пазнання гэтага медыясвету. Пачынаюць семестр каля дзесяці чалавек, да фінішу даходзяць не ўсе — прыкладна палова гатовая рабіць уласныя праекты. Нагадаю, вучыць іх не рамяству, і ў большасці ўдзельнікаў майстэрні ёсць іншая праца. Толькі захопленасць дазволіла ім сфармуляваць свае ідэі і аргументавана іх прад’явіць у “Артэрыі”.

Многія фатографічныя курсы крытыкуюцца менавіта за адсутнасць вынікаў, прэзентацыі таго, чаму навуцкі студыяў, адкрыцця новых іменаў. Вядомы і ўдалыя прыклады, калі творчыя спрацаваныя групы рабілі агульныя праекты. Такі, напрыклад, вопыт фатографіі-педагогаў Вадзіма Качана і Уладзіміра Суцягіна. Але не часта атрымоўваецца матываваць маладых людзей да некамерцыйнай і эмацыяна-інтэлектуальнай працы. Таму вопыт Ягора Войнава і яго вучняў, а таксама інтэрэс Цэнтра сучасных мастацтваў да маладых твораў можа не толькі вітаць.

Любоў ГАЎРЫЛЮК
Фота Дзіны ДАНИЛОВІЧ

У жніўні ў горадзе Чэнду — адміністрацыйным цэнтры кітайскай правінцыі Сычуань — прайшоў Міжнародны тыдзень музыкі, удзельнікамі якога сёлета сталі дзіцячыя хоры з Кітая, Паўднёвай Карэі, Расіі, Францыі. Упершыню ў Чэндускім форуме прынялі ўдзел і беларусы — хор хлопчыкаў і юнакоў Рэспубліканскай гімназіі-каледжа пры Беларускай дзяржаўнай акадэміі музыкі. "К" даведалася, чым здзіўляў і чаму здзіўляўся Кітай.

Алег Клімаў

Было не да адпачынку

— У траўні тата аднаго з нашых выхаванцаў даведваўся пра Тыдзень музыкі ад свайго знаёмага, жыхара Чэнду, які папрасіў дапамогі ў пошуку беларускага хору для выступу ў Кітаі, — патлумачыў кіраўнік калектыву Павел Шпелеў. — І потым усё стала складвацца па цагляніках: арганізатары праслухалі і ўдабалі нашы запісы, афіцыйна запрасілі.

Збірацца ў паездку хору давялося ў форс-мажорным рэжыме, калі артысты былі ўжо на вакацыях, а адміністрацыя каледжа і адпачынку. Таму рэпетыцыі праходзілі ў адным з аздараўленчых лагераў, дзе юныя музыканты аднаўлялі сілы пасля навучальнага года.

Да выступу рыхталі пяццацца кампазіцый, што могуць прадставіць зрэз беларускай вакальна-харавой культуры ("Янка-полька", "Лявоніха", "Бульба", папурны на тэму песень "Песняроў" і іншае). Ужо перад вылетам арганізатары форуму даслалі яшчэ спіс твораў на французскай, італьянскай, карэйскай, кітайскай і англійскай мовах для абавязковага выканання на майстар-класах, што таксама ўваходзілі ў праграму Тыдня.

Працоўны дзень хору — з сямі раніцы і да дзесяці вечара

У сілу аб'ектыўных прычын калектыву быў прадстаўлены на форуме толькі часткова — у складзе дваццаці двух чалавек. "Камандзіроўчаным" выдаткі ўзяў на сябе кітайскі бок, уключаючы

Зводны хор з удзельнікаў Тыдня.

Нашы. Крайні злева — Павел Шпелеў.

і аплату доўгіх пералётаў. Стомленых небам беларусаў у аэрапорце Чэнду сустракалі прадстаўнікі аргкамітэта Тыдня і шматлікія мясцовыя СМІ (патранавалі форум дзіцячых рэдакцыі тамтэйшых тэлеканалаў). Прывітальнае слова ў адказ — на беларускай і кітайскай — прамовілі і нашы суайчыннікі.

— На ўрачыстым адкрыцці Тыдня хор прэзентаваў сябе і нашу краіну адной кампазіцыяй, а потым адправіўся на экскурсію да мемарыяльнага комплексу храма Ухоўцы, закладзенага ў трыцім стагоддзі нашай эры, і праспяваў там падчас зборнага канцэрта, — распавёў Павел Шпелеў.

У храме Ухоўцы беларусам таксама далі урок каліграфіі: яны па ўзоры пісалі іерогліф "сяброўства". Па просьбе дырэктара гімназіі Сямёна Кліманавы і яго намесніка па вучэбна-вытворчай (творчай) працы Аксаны

Белікавай майстры вывелі на пергаменце надпісы: "Рэспубліканская гімназія-каледж", "Дабрабыт і росквіт", а таксама "Чэнду-горад".

Звычайны працоўны дзень хору (з сямі раніцы і да дзесяці вечара) складаўся з нейкага мерапрыемства (экскурсіі), канцэрта (майстар-класа), рэпетыцыі і яшчэ аднаго канцэрта.

— Мы прысутнічалі на выступах іншых калектываў, самі далі сольны канцэрт на сцэне старажытнага тэатра Ухоўцы, — працягвае Павел Мікалаевіч. — Быў выступ у Сычуаньскай кансерваторыі — там на закрыцці Тыдня наш хор спяваў як хэдлайнер, апошнім. Усё гэта жыццём транспаравалася па тэлебачанні.

У кансерваторыі на працягу двух дзён праходзілі майстар-класы, падчас якіх кожны з кіраўнікоў калектываў збіраў зводны хор з усіх

Як Кітай адкрываў для сябе беларускае дзіцячае харавое мастацтва

Тыя самыя надпісы ў руках Сямёна Кліманавы і майстры-каліграфы.

удзельнікаў Тыдня, каб на працягу паўгадзіны асвоіць партытуры з розных краін. За поспехамі спевакоў сачылі глядачы ў зале, у тым ліку — прафесіяналы ад музыкі. Павел Шпелеў прапанаваў для выканання нашу "Купалінку": па агульным меркаванні, інтэрнацыянальны варыянт песні атрымаўся.

Моц славянскіх традыцый

— Які наогул быў узровень хору?

— Хоць штоscopy ведаў толькі пра французскі хор, адзін са складаў якога выконваў песні ў фільме "Харысты". Ён та прыватны калектыв, што не мае ніякай прывязкі да дзяр-

жаўных устаноў, зарабляе сабе грошы сваімі выступамі. Узровень яго, самі разумеюць, адпаведны. Але, на мой погляд, спевы хору — тэмбральна выхалашчаныя, занадта роўныя па галасях. Кітайскія калектывы (і той, што прымаў удзел у Тыдні, і тыя, што давялося пачуць на іншых пляцоўках) і карэйскі ў асноўным аматарскія. Прафесіяналы ў іх толькі, быць можа, кіраўнікі і канцэртмайстры. Але кітайцы ўсё ж такі "брані" слухачоў асаблівай фанетыкай. Дзяўчынкі з Карэі суправаджалі свае песні пластычнымі рукамі, пантамімай. Маскоўскі хор — эстрада з мікрафонамі і "мінусовай" фанаграмай, яркім макіяжам, жэстамі на мяжы вульгарнасці.

— Як выглядалі мы?
— Юнакі — моцна, нават на фоне французў. Славянскія традыцыі ў нас захоўваюцца — калі гэта бас, то згадваецца штоscopy ад Шалаліна, калі тэнар — ад Казлоўскага. Духоўнай чатырохголосай музыкі, як я разумю, у тых жа французў у прыношале няма, не кажучы ўжо пра кітайцаў і карэйцаў.

"Юрачку" — на біс

— Што засталася ў памяці ад Тыдня, паездкі?

— Тое, як французы ішлі на сняданак: усім калектывам, своечасова, патыліца ў патыліцу, ва ўніформе — гольфіках, шорціках, кашулях. Моўчкі садзіліся за сталы, моўчкі елі. І парамі выходзілі з гатэля. Такія паводзіны шакавалі — відавочны перабор. Запомніліся заўсёды усмешлівыя кітайцы — і арганізатары, і мінакі на вуліцах. Ці то еўрапейцы для іх гўзная экзотыка, ці то ў культуры ў іх так закладзена.

— Пра што гаварылі з кіраўнікамі хору?

— Натуральна, пра прафесійныя рэчы. Пра тое, што было б цікава абмяняцца ўзаемнымі выступамі. Французы і ў гэтым былі вельмі канкрэтныя: іх задаволілі б як мінімум пяццаццаць білетных канцэртаў у нашай краіне. Італьянскі майстра распавёў нам пра дзіцячы фестываль у Вероне. Можна атрымаецца туды трапіць. Дарэчы, сам італьянскі хор на Тыдзень чамусьці не прыехаў.

— Беларускія харысты паспелі ўсталяваць кантакты са сваімі калегамі?

— У развітальны вечар нашых з французамі было не адарваць адзін ад аднаго — сумесныя фота, абмен інтэрнэт-адрасамі, нумарамі тэлефонаў. Вельмі эмацыйна расставаліся.

— Ёсць адчуванне, што кітайскія таварышы запрасяць ваш хор на які-небудзь з будучых Тыдняў? Усё-ткі хэдлайнерам выбралі...

— Уход — справа тонкая, але лухтэй так, чым не: мне падалося, што мы паказалі тое, чаго ад нас чакалі. І падарункам нашым усё ўзрадавалася — мы прывезлі ў Кітай гліняныя вырабы і лялькі ручной работы, кнігі пра Беларусь на розных мовах. А фінальны выступ хору ў кансерваторыі завяршыўся, між іншым, бісоўкай (прапяваў "Юрачку") — пра нешта ж гэта кажа.

Біблія Гутэнберга традыцыйна лічыцца пачаткам гісторыі кнігадрукавання ў Еўропе. Цяпер фрагмент унікальнай кнігі, што называюць самым старажытным, знакамітым і дарагім выданнем у Еўропе, прыбыў у Беларусь з Германіі.

Юрый ЧАРНКЕВІЧ

Захоўваецца гэты рэдкі кніжны помнік у Нацыянальнай бібліятэцы Германіі ў Лейпцыгу. Спецыяльным рэйсам у суправаджэнні экспертаў-кнігазнаўцаў, дыпламатаў і супрацоўнікаў аховы кнігі 12 верасня прыбыла ў Нацыянальную бібліятэку Беларусі і з 15 верасня стала даступнай для шырокай публікі ў экспазіцыі міжнароднай выставы "Францыск Скарына і яго эпоха". Арганізатарамі выставачнага праекта з'яўляецца Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь і галоўная кніжніца краіны.

У свеце захавалася толькі некалькі асобнікаў унікальнага выдання, і зусім невялікая колькасць краін можа дазволіць сабе прадманстраваць гэтую кнігу публіцы. А сама магчымасць прадставіць вельмі рэдкае выданне ў нашай краіне з'явілася, дзякуючы супрацоўніцтву Пасольства Фе-

Гутэнберг прыязмліўся...

дэратыўнай Рэспублікі Германія ў Рэспубліцы Беларусь і Нацыянальнай бібліятэцы Германіі.

Каб дапоўніць вобраз Бібліі Гутэнберга, поруч з фрагментам арыгінальнага помніка на выставе дэманструецца факсімільнае выданне поўнай кнігі, выкананае ў 1913 годзе ў тым жа Лейпцыгу. Сёння яно таксама лічыцца бібліяграфічнай рэдкасцю: яно прыбыло ў Мінск з Расійскай дзяржаўнай бібліятэкі ў Маскве.

Акрамя таго, на выставе можна пабачыць іншыя арыгіналы і факсімільны перадрукаў XV — XVII стст., прывезеныя з Латвіі, Польшчы, Славакіі і Славеніі. Але цэнтральнае месца адведзена, натуральна, арыгінальным выданнем Францыска Скарыны з фондаў Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі, якія ўбачылі свет ў Празе і Вільні ў 1517 — 1525 гадах.

Выставачны праект "Францыск Скарына і яго эпоха" будзе працаваць у Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі да канца года. Яшчэ ёсць час паглядзець, як друкаванае слова яднае розныя краіны свету.

Намеснік дырэктара **Ашмянскай** дзіцячай школы мастацтваў Таццяна Печур пахвалілася, што выхаванцы ДШМ Яна Асмольскай і Данііл Ягель заваявалі дыплом I ступені ў гродзенскім фестывалі дзіцячай і моладзевай песні "Каляровыя ноткі". Намеснік дырэктара Талачынскага раённага цэнтры культуры і народнай творчасці Таццяна Слаткай згадала пра культуралагічны праект для дзяцей і падлеткаў "Зорнае лета — 2017". Развіталіся з летам у гарадскім скверы **Талочына**: выступалі дзіцячыя вакальныя і харэаграфічныя калектывы, прайшла тэатрызаваная гульнявая праграма "Каралі вяселосці", майстар-класы, конкурс малюнкаў, а ўвечары — канцэрт для моладзі з удзелам вакальна-інструментальнага ансамбля "Халоднае лета" і салістаў Цэнтры культуры.

Шчучынская раённая бібліятэка імя Цёткі і дзіцячая бібліятэка прынялі ўдзел у святкаванні адразу дзвюх юбілейных дат: 26 жніўня **Шчучын** адзначаў 500-годдзе з першага згадвання ў пісьмовых крыніцах і 55-годдзе з моманту надання яму статусу горада. Па словах метадыста аддзела бібліятэчнага маркетынгу Таццяны Красінскай, у гарадскім скверы заснавалі "Бібліятэчны бульвар" з гульнявой зонай для дзяцей, адкрылі выставу рэтрафатаграфій "Горад, якога вы не бачылі", правалі чытацкі фотакрос "Чытай заўсёды, чытай паўсюль" і выставу новых кніг па гісторыі горада і раёна "Слова Францыска Скарыны жыве ў шчучынскіх стагоддзях".

Гадоўны бібліятэкар па арганізацыйна-маркетынгавай дзейнасці гродзенскага раённага культурна-інфармацыйнага цэнтры падзялілася адразу дзвюма навінамі. Напрыканцы жніўня яшчэ Дамброўка адбыўся фестываль "**Аўгустоўскі канал**" у культуры трох народаў — Беларусі, Польшчы і Літвы". Тады ж на канале прайшоў і самабытны рэгіянальны фестываль традыцыйнай культуры "Скарбы Гродзеншчыны", удзельнікі якога парадвалі ўсіх аўтэнтычнымі спевамі, музыкай і гумарам. А на пачатку верасня ў аграгарадку **Пуршыкі** Гродзенскага раёна ўпершыню прайшло свята марожанага, што сабрала аматараў гэтага ласунку ўсіх узростаў. У падрыхтоўцы да яго прымала ўдзел і велібіятэка: напярэдадні мерапрыемства жыхарам аграгарадка разозлілі запрашэнні на свята з праграмай, а на самім свяце кур'еры на

ровах раздавалі буклеты з гісторыяй узнікнення халоднага дэсерту і рэцэптамі прыгатавання марожанага ў хатніх умовах, а таксама каляндарыкі, выпушчаныя інфармацыйна-бібліятэчным аддзелам спецыяльна да свята.

У той жа дзень — 2 верасня — старажытны **Давыд-Гарадок** прымаў абласны "Дажынкi". Па паведамленні Уладзіміра Жылевіча, мена-

Верасень — нагода згадаць летнія перамогі і падарожжы. Аdbіткамі жывеньскага сонца прасякнутыя лісты ў рэдакцыю "К" на гэтым тыдні. Успаміны пра дасягненні і творчыя знаёмствы дапамагаюць культурным напуюнцу зарадзіцца энергіяй для здзяйсненняў у новым сезоне.

Настася ПАНКРАТАВА

На Аўгустоўскім канале прайшоў фестываль традыцыйнай культуры.

Каляровыя ноткі фестывальных дзівосаў

78-ю гадавіну адсвяткаваў Савецкі раённы аддзел па надзвычайных сітуацыях г. Мінска.

віта са Століншчыны пачалася традыцыя на дзяржаўным узроўні святкаваць "Дажынкi" і ўзнагароджваць лепшых працаўнікоў палёў. **Іўеўшчына** здаўна славіцца вырошчваннем агародніны розных відаў і гатункаў. На тым мясцовыя культработнікі і вырашылі пабудаваць брэнднае свята — "Іўеўскі памідор" 9 верасня. Як паведамляе загадчык аддзела народнай творчасці Іўеўскага цэнтры культуры і вольнага часу Лілія Кішкель, падчас мерапрыемства 9 верасня ладзілася шэсце дзясяткаў сімвалаў фестывалю, конкурс на найлепшы карнавальны касцюм і арыгінальнае агароднае пудзіла, частавалі стравы і памідоры.

9 верасня ў пасёлку **Бараваху**, што пад **Наваполацкам**, адбыўся сёмы рэгіянальны экалагічны фестываль "Крыніца здароўя". Па сло-

Пра гэта нам паведалі бібліятэкар установы Таццяна Смалыная.

Бібліятэкар Хвінявіцкай сельскай бібліятэкі — цэнтры фарміравання здаровага ладу жыцця Марыя Мірасцічэнка згадала, як на працягу лета ва ўстанове ладзіліся мерапрыемствы для маленькіх чытачоў "Разумныя кнігі ў тваім заплечніку", "Абвясчае бор на паланцы збор", "Калі выйшаў на дарогу, ты ад суму не пазяхай". Падчас апошняй акцыі бібліятэкар прачытала маленькім жыхарам аграгарадка **Хвінявічы Дзятлаўскага** раёна правільна дарожнага руху з кнігі Валянціны Дынько "Дзе хаваецца небяспека, або Слушныя гісторыі ад бабы Валі".

Любоў Нікіціна з гарадскога пасёлка **Падсвілле Глыбоцкага** раёна напісала пра штогадовае рэ-

гіянальнае свята "Падсвільскіх святанак", якое сёлета прайшло пад назвай "У некаторым царстве, у Падсвільскай дзяржаве". Гарпасялковы Дом культуры пад кіраўніцтвам дырэктара Веранікі Герасімовіч падрыхтаваў да свята тэатральныя замалёўкі, канцэртную праграму, выставу майстроў "Драўляныя дзівосы", інтэрактыўную пляцоўку "Тэрыторыя

пры ў намінацыі "Проза" атрымала **Юльяна Пятрэнка**, — даспала нам паведамленне галоўны спецыяліст Гомельскага абласнога аддзлення СПБ Тамара Кручанка. Савецкі раённы аддзел па надзвычайных сітуацыях **г. Мінска** адсвяткаваў 78-ю гадавіну, паведамляе спецыяліст аддзела Таццяна Бычанок. Пажарная частка ў раёне была заснавана 1 верасня 1939 года на базе 7-й

распачала падрыхтоўку мерапрыемстваў да 75-годдзя Хатынскай трагедыі.

У гарадскім пасёлку **Любча** святкаванне 500-годдзя беларускага кнігадрукавання супала з 405-годдзем адкрыцця Любчанскай друкарні. Дырэктар Наваградскага раённага цэнтры культуры і народнай творчасці Наталія Кавальская напісала нам пра тэатрызаванае гістарычнае свята "Друкаванае слова ў Любчы". У мясцовым гарадскім доме культуры адбыліся гісторыка-краязнаўчыя чытанні, непадалёк ад знакамітага жамка на месцы ўстаноўкі памятнага знака да юбілею заснавання друкарні заклалі капсулу з пашанам нашчадкаў. Гучалі песні ў выкананні аматарскіх калектываў Наваградчыны: Усялюбскага, Дятлаўскага і Любчанскага Дзяржаўнага культурнага цэнтры культуры, працавалі інтэрактыўныя бібліятэчныя пляцоўкі і тэматычныя выставы гісторыка-краязнаўчага музея і Дома-музея Адама Міцкевіча ў Наваградку.

Да 30 верасня ў Віцебску можна убачыць касцюмы, што наслі жанчыны на Сенненшчыне напрыканцы XIX стагоддзя.

На Гродзеншчыне з'явілася новае свята — "Іўеўскі памідор".

бяспекі", фотазону "Злаві гэтае лета" і многае іншае.

У **Гомелі** прайшла дэкада беларускай літаратуры, падчас якой у гомельскім палацы "Юнацтва" адбыўся юбілейны вечар прازаіка Уладзіміра Гаўрыловіча, міжнародны літаратурны фестываль-святка "Славянскія літаратурныя дажынкi", а ў гарадской бібліятэцы імя Гершэна — першы міжнародны форум маладых літаратараў, у якім удзельнічалі творцы з Беларусі, Украіны і Расіі. Абласное аддзяленне Саюза пісьменнікаў Беларусі вызначыла пераможцаў у літаратурным конкурсе срод творчай моладзі ў ўростце ад 15 да 35 гадоў. "**Шчыра вішучем з творчай перамогай патаў!**" гомельскага прадпрымальніка **Фёдара Бусела і педагога з Буда-Кашалёўшчыны Андрэя Верамеева!** Гран-

тэжнічнай гарадской пажарнай каманды на тэрыторыі былога Тройцкага коннага базару па вуліцы Чырвонай. Сёння ў складзе аддзела працуюць 119 чалавек, якія могуць выконваць усе пастаўленыя задачы: выратаваць людзей з полымя, вады, вышыні, ліквідаваць пажары, наступствы паводкі, ДТЗ і многае іншае.

Вольга Коршун, метадыст аддзела бібліятэчнага маркетынгу **Мастоўскай** раённай бібліятэкі распавядала пра свята "Беларуская кніга: шляхамі стагоддзяў". Гасцямі мерапрыемства сталі паэты Дзмітрый Радзівончык і Браніслаў Ермашкевіч. Музычныя нумары ўсім прысутным падараваў народны ансамбль народнай песні "Ярыца" Мастоўскага раённага цэнтры культуры. Установа ўжо

Сакрэт за рамай крыецца

У 1957 годзе **Брэсцкаму абласному краязнаўчаму музею калегі з Львоўскага гістарычнага музея перадалі партрэт невядомага мастака "Тадэвуш Касцюшка", датаваны XIX стагоддзем. Сёлета распачалася рэстаўрацыя жывапіснага палатна. І тут нас напактала дзівоснае адкрыццё.**

15 кастрычніка 2017 года спаўняецца 200 гадоў з дня смерці палітычнага і ваеннага дзеяча Рэчы Паспалітай, нацыянальнага героя Польшчы і ЗША, ганаровага

грамадзяніна Францыя Тадэвуша Касцюкі. З ініцыятывы міжнароднай грамадскай Камісія UNESCO абвешчана 2017-ы годам яго памяці.

"Лячэнне" партрэта Касцюкі доўжылася чатыры месяцы. Музейныя рэстаўратары нарасцілі яго пруг, правалі прафілактычную заклеюку, папоўнілі страту грунту і фарбавага слою, таніроўку, пакрыццё лакам. Калі супрацоўнікі знялі старадаўнюю раму, высветлілася, што памер палатна перавышаў падрамнік. Яго край былі загнутыя па ўсіх баках на 2 — 4 сантыметры. Разгарнуўшы тканіну на-

поўніцу, убачылі ў правым ніжнім кутку партрэта алеем напісаную дату — 1794! Яна прачыталася дастаткова добра — не давалася нават прымяняць спецыяльную тэхніку.

Шкада, што мастак не пакінуў свайго імя. Мы нават не ведаем, ці пазіраваў Касцюшка асабіста для карціны, магчыма, была паўторана нейкая выява героя. Але дата дазваляе выказаць здагадку, што партрэт напісаны пры жыцці Тадэвуша, што надае экспанату асаблівую значнасць.

Ніна КІРЫЛAVA, загадчык навукова-экспазіцыйнага аддзела Брэсцкага абласнога краязнаўчага музея

У тур са сваім... журналістам

Быў сапраўдным скрыпачом

...а стаў салістам Нацыянальнага акадэмічнага канцэртнага аркестра Беларусі Ягорам ШАРАНКОВЫМ. "К" разам з маладым выканаўцам наведвае яго родны горад — Светлагорск.

Алег КЛИМАЎ / Фота аўтара

Усё пачалося з Цэнтра культуры.

Галіна Шаткоўская, Ніна Гаўрылава і Ягор Шаранкоў.

Вазьму на сябе смеласць сьвярджаць, што ў сучаснай беларускай поп-музыцы ўзнікла вельмі цікавая постаць. І справа нават не ў тым, што ў свае дваццаць гадоў спявак з'яўляецца лаўрэатам і ўдзельнікам незлічоных песенных спаборніцтваў (яго крайняя ўдача — другая прэмія XXVI Міжнароднага конкурсу выканаўцаў эстраднай песні "Віцебск-2017"), і не ў голасе, што ў яго не абы-які. На мой погляд, на нашай эстрадзе з'явіўся не проста чарговы камусьці сімпатычны юнак, а чалавек і арыст — з густам і разуменнем, чаго хоча дасягнуць і куды скіраваць свой творчы шлях. Пра пачатак гэтай дарогі мы з Ягорам узгадалі, наведваючы некалькі культурных адрасоў на яго малой радзіме.

— У школе з прадметаў мне добра даваліся хімія, біялогія, — тлумачыць Шаранкоў свой першы выбар. — І, калі я думаў пра будучыню, медыцына ў гэтым сэнсе мяне прыцягвала.

Верагодна, прырасла б наша краіна высокакваліфікаваным лекарам, каб не нябожчыца прабабуля, што аднойчы прыснілася Ягору, — яна глядзела на выступ праўніка і апладзірвала. Тады ў юнаку нешта і пстрыкнула, бо ў яго, сапраўды, для спевачка-пачаткоўца ўжо многае атрымлівалася — ён удзельнічаў у гарадскіх канцэртах, меў поспехі на фестываліх і, галоўнае, яму вельмі падабалася спяваць! Мабыць, бацькі таксама палічылі сон за знак і бласпавілі сына на вучобу ў Беларускае дзяржаўнае ўніверсітэцкае культуры і мастацтваў (Шаранкоў перайшоў на чацвёрты курс, вучыцца на кафедры мастацтва эстрады.)

Куды вядуць дарогі

Завітаем у Светлагорскі цэнтр культуры. На першым паверсе на дошках з фотаздымкамі з яго творчым жыццём шмат здымкаў з Ягорам Шаранковым — зусім маленькім і падлеткам. Бачна, што тут ім ганарыцца. Гэта пацвярджае спадарыня Ланцава, якая сустрэла нас у холе. Мы падыходзім з ёй у памяшканне, у якім працуе "Ліра". Крылу будынка, у якім размяшчаецца студыя, вельмі неабходны рамонт — ну не пасуюць гэтай храму культуры аблупленыя сцены, патрэсканы падаконнікі і падлога. Як я разумею, сродкаў пакуль хапіла на прывяздзенне ў належны выгляд толькі іншага крыла будынку СЦК (а творчыя адзінкі горада ўласнымі сіламі аднавілі так званы

У Дзіцячай школе мастацтваў. "Куды ты завёў мяне, Пінка?"

"Калізей" — адкрытую канцэртную пляцоўку Цэнтра), на чарзе — другое. Вось толькі калі падыздзе чарга — пытанне. А я пытаюся ў Наталлі Анатольеўны, калі мы атабарыліся ў пакоі, пра шанцы яе былога падапечнага на замацаванне ў вышэйшых эшалонах айчынай папулярнай музыкі.

— Натуральна, хочацца, каб мае вучні сталі "зоркамі" на нашай эстрадзе, — адказвае яна. — І ўсе дадзеныя ў Ягора для гэтага ёсць. Калі пачула яго ўпершыню, адразу зрацумела, што пры належнай стараннасці з яго можа вырасці нешта неардынарнае. У прынцыпе, і вырастае. Яму ўжо цяпер трэба сур'ёзна задумацца аб межнай кар'еры ў той жа Маскве ці Кіеве. Калі малады чалавек з нашага віду мастацтва марыць максімальна поўна рэалізаваць свае таленты, дамагаючы заслужанай вялікай славы і, чаго тут саромецца, добрых грошай, то адной Беларускае яму абмяжоўвацца нельга.

Гаворачы аб цяперашніх падапечных (іх васьмнаццаць — ад дашкольнікаў і да старшакласнікаў), кіраўнік студыі прызналася, што сярод іх настолькі яркіх, як Шаранкоў, няма. Аднак, спадзяецца спадарыня Ланцава, у працэсе "лепкі" можа хтосьці раптам і зазьяе. Ды і не першарадная гэта задача — абавязковае нарадзэнне ў "Ліры" будучага геніяльнага арыста. Развіццё у вучня дар, пеціць яго, прычыліць пачуццё прыгожлага, умацаваць маральныя асновы, адкрыць наступныя дзверы ў свет песні — вось што галоўнае. І дапамагаюць ёй у гэтым бацькі студыяўцаў, якія часткова субсідзіруюць тое, што адбываецца ў "Ліры", — ці то выезд з канцэртамі, ці то аплата транспарту альбо пашуў касцюмаў. "Яшчэ б акустыку абнавіць", — заўважае Наталля Анатольеўна.

— Калі прыязджаю ў Светлагорск і заходжу ў Цэнтр культуры, зноў адчуваю сябе вучнем, — дзеліцца Ягор. — Накатвае хваляванне — кожны ку-

ток тут для мяне родны і людзі родныя. Я тут адпачываю ад мінскай мітусні. На развітанне Наталля Ланцава адшуквае сярод рэжысёраў касцюмчык Ягора, у якім ён упершыню выйшаў на сцэну як прадстаўнік студыі "Ліра". Мы з ёй смяемся і жартуем, а спявак, як мне падалося, настальгічна ўздыхае.

Каму патрэбны Шаранкоў?

Пакуль рухаемся да Дзіцячай школы мастацтваў, пытаюся, як Ягор апынуўся ў аркестры пад кіраўніцтвам Міхаіла Фінберга. — Магчыма, ён узяў курс на амаладжэнне валькальнай часткі свайго калектыву, — задумваецца хлопеч. — Нездзе з год таму педагогі з універсітэта мяне праслухаць, і з майго боку былі зрухі, каб паказацца маэстра. Па выніку ўсё зраслося. Вядома, гэта гонар для мяне — спяваць у такім легендарным аркестры.

вы. Зрэшты, ДШМ Шаранкоў скончыў.

І вось на яе ганку як выпускнік Ягор абдымаецца з выкладчыцай па сальфеджы Нінай Гаўрылавай (яна два апошнія гады ўжо не працуе ў школе) і Галінай Шаткоўскай — па спецыяльнасці.

Пытаюся, ці атрымаўся б з іх гадаванца скрыпач прыстойнага ўзроўню.

— Каб ён перамог сваё непрыманне скрыпкі, сканцэнтравана ў інструменце, а не на спевах, то хутэй так, чым не. Але, мяркуючы па тым, як у Ягора ўсё складваецца зараз, ён прыняў правільнае рашэнне.

Пакуль абыходзім кабінеты ДШМ, дзе займаўся Шаранкоў, цікаўлюся дасягненнямі сённяшніх навуцэнцаў. Мяне супакойваюць, маўляў, калі многія з іх пастаянна выйграюць разнастайныя конкурсы, значыць прычын турбавацца няма. Аднак і Ніна Іванавна, і Галіна Васільеўна адзначаюць, што ўзнагароды ўсё ж такі супакоіць не могуць, бо відаць і чуваць, што дома дзеці займаюцца мала, таму прыстойнага ўзроўню дасягаць адзіноч.

Некалькі гадоў таму я быў у гэтай установе, і ў гутарцы са мной дырэктар Наталля Зыкун падзялілася маралі пра больш поўнае аснашчэнне тэарэтычных класаў мультымедыянай тэхнікай. Часткова яны спраўдзіліся. А парк інструментаў, на жаль, працейшаму патрабуе абнаўлення, як і сам будынак. На развітанне, пакідаючы школу, цікаўлюся ў Ягора, ці пагадзіўся б правесці тут шэраг майстар-класаў, творчых сустрэч — ён з моладдзю на адной хвалі сучаснай музыкі.

— Мне прапаноўвалі нешта падобнае ў Мінску. Нягледзячы на мой узрост,

Наталля Ланцава: "Галоўнае, каб касцюмчык сядзеў".

Вось са скрыпкай у Шаранкова не зраслося. Хоць і тут яго таленты былі бачныя. Паспрабаваць сябе ў ігры на гэтым інструменце яму прапанавалі педагогі ДШМ, якія ў пошуку патэнцыйных талентаў няк наведвалі сярэдняю школу, дзе вучыўся Ягор. Ён прыслухаўся да парадзі і адправіўся спасцігаць асновы майстэрства ігры на скрыпцы, сумленна аддаў гэтай справе сем гадоў. Дакладней, амаль сумленна, таму што гады праз тры пасля паступлення ў школу мастацтваў да скрыпкі ён астыў — яго ўсё больш "забіралі" спе-

у творчым багажы сёе-тое маю. Я б пагадзіўся. Але ці прыйшоў б на такія мерапрыемствы мае, як ты сказаў, амаль аднагодкі? Ці з'яўляюся я для іх аўтарытэтам, наогул ці ведаюць яны мяне, ці чулі тое, што я спяваю?

— А давай папросім твайх выкладчыкаў выступіць з ініцыятывай аптавання сярод вучняў, ці патрэбны ім такія праекты?

— А давай!
І мы папрасілі Ніну Іванавну і Галіну Васільеўну. Паглядзім, што атрымаецца.

Апошнія паўстагоддзя аматарскае тэатральнае жыццё Магілёўскай вобласці віравала і заваёвала любоў глядачоў і павагу крытыкаў пад зоркай імя Валянціна ЕРМАЛОВІЧА — рэжысёра, акцёра, педагога, заслужанага работніка культуры, які разварушыў творчае жыццё ў Магілёўскім народным тэатры Палаца культуры завода штучнага валакна, тэатральнага калектыву медыцынскіх работнікаў Магілёўскай абласной псіхіятрычнай бальніцы, Краснапольскага народнага тэатра, Бялыніцкага народнага тэатра юнага глядача дзе ўласнага народнага тэатра “Валянцін” Магілёўскага гарадскога Цэнтра культуры і вольнага часу.

Успамінамі пра Валянціна падзяліўся з “К” яго ўнук, загадчык літаратурна-драматургічнай часткі Беларускага паэтычнага тэатра аднаго акцёра “Зніч”, аспірант Цэнтра даследаванняў беларускай культуры, мовы і літаратуры Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі Дзмітрый ЕРМАЛОВІЧ-ДАШЧЫНСКІ.

Занатавала Настася ПАНКРАТАВА / Фота з сямейнага архіва Ермаловічаў

Аматарства са знакам якасці

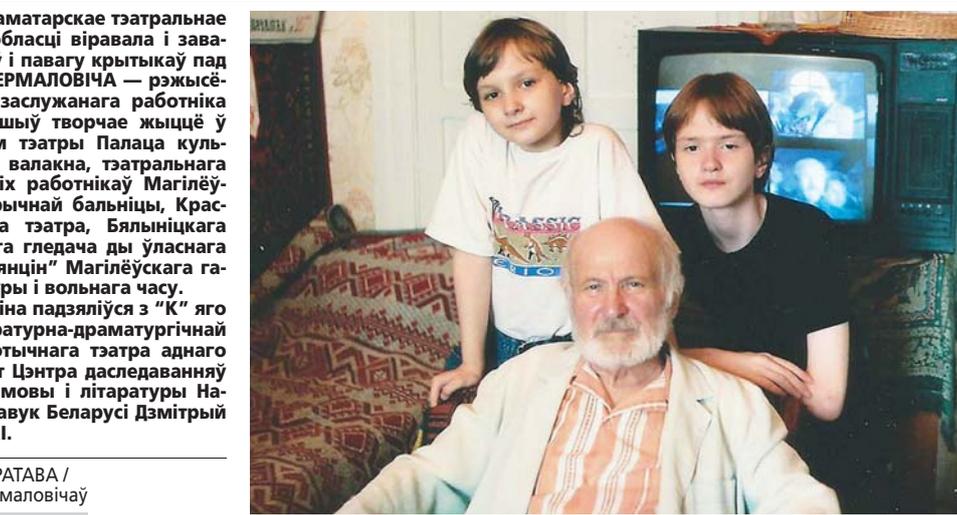
— Дзядуля быў прафесійным артыстам: скончыў у 1950 годзе Беларускі тэатральна-мастацкі інстытут, вучыўся на курсе ў Канстанціна Саннікава. Спачатку служыў у Пінскім абласным драматычным тэатры, які пераехаў у Магілёў, калі ў 1954 годзе скасавалі Пінскую вобласць. Малады артыст Валянцін Ермаловіч быў задзейнічаны ва ўсіх спектаклях, аднак хутка сышоў рэжысёрам у народныя калектывы. Чаму? Тэатр спецыфічна ставіўся да складання рэпертуару, бо быў абавязаны шчыльна займацца культурным абслугоўваннем рэгіёна і рыхтаваў для выездаў фрагменты з пастановак, канцэртныя праграмы. Акцёру-пачаткоўцу прапаноўвалі ролі другога-трэцяга плана, але яму хацелася больш сур’ёзнага іспыту сваіх здольнасцей. Паўплывалі і бытавыя пытанні: дзядуля на той момант ужо быў галавой у сям’і, гадаваў двух сыноў і дапамагаў жонцы, якая па стане здароўя ў 28 гадоў сышла з працы.

Пераход у аматарскую творчасць адбыўся не раптоўна: яшчэ падчас служэння ў абласным тэатры Валянцін Іванавіч актыўна працаваў як мастак кіраўнік самадзейнасці і нават атрымаў прамату Вярхоўнага Савета БССР на дэкадзе беларускага мастацтва і літаратуры ў Маскве. Мне падаецца, дзядуля востра адчуў, што народны тэатр — ніша, яшчэ неасвоеная ў рэгіёне, таму можа даць рэальную магчымасць для рэалізацыі.

Я пытаўся ў таты, ці шкадаваў дзед калі-небудзь, што пакінуў прафесійную сцэну. Бацька ўпэўнены: ніколі не ўзнікала такіх думак. Дзядуля змог сыграць у сваіх спектаклях ролі, пра якія марыў. Дасягнуў вяршыні і ў рэжысёрскай прафесіі — нездарма Валянцін Ермаловіч лічыцца заснавальнікам аматарскага тэатра на Магілёўшчыне.

Мова. Неба. Паліто

— Сямейнай прыпавесцю стаў расповед пра схільнасці дзядулі да дакладных навук у школьныя гады. Нарэдзіўся ён у вёсцы Малыя Навасёлкі (Дзяржынскі раён), там пайшоў у школу. Яго настаўніца матэматыкі марыла, каб здольны вучань звязаў сваё жыццё з навукай.

З унукамі, 2000 год. Дзмітрый — крайні справа.

Валянцінава ніша

Валянцін Ермаловіч.

Аднак на выбар прафесіі сур’ёзна ўплыву зрабіў старэйшы брат — сёння Мікалай Ермаловіч вядомы як гісторык, заснавальнік канцэпцыі ўзнікнення беларускай дзяржаўнасці.

Менавіта Мікола пачаў ставіць спектаклі ў школе, ён жа дазволіў сыграць Валянціну першую сапраўдную ролю — Марыўска ў “Пінскай шляхце” Вінцэнта Дуніна-Марцінкевіча. Пад уплывам старэйшага брата ў 1968 годзе дзядуля пачаў і гаварыць толькі па-беларуску, а затым выкладаў сучасную беларускую мову ў Магілёўскім культасветвучылішчы, якому аддаў амаль 30 гадоў свайго жыцця.

І ў маім жыцці любоў да мовы і культуры ад Валянціна Іванавіча. Можна штодня чытаць “лекцыі” ды так і не заахвоціць дзіця, а можна самому стаць найлепшым узорам для моладзі. Калі да нас у Мінск завітаў дзядуля, то ў доме заўсёды гучала беларуская гаворка. Напачатку 1990-х мы яшчэ не мелі хатняга тэлефона, таму дзядуля часта з’яўляўся на парозе кватэры знянацку. Заўсёды гэта быў чуд і свята! Я нават лічыў, што Дзед Мароз абавязкова падобны да дзядулі Валянціна. Ён сачыў, каб унуку выпісалі часопіс “Вясёлка”, пасля — “Бярозку”. Менавіта дзядуля раскруціў мне энс нацыянальных абраў, расказаў дзівосныя рэчы пра слядскія традыцыі і параіў аднавіць значэнне ў кожнае прамоўленае слова.

Дзядуля захапляўся фатаграфіяй, калі фотаапарат лічыўся супертэхнікай — не кожнаму быў дасягальны і зразумелы. Амаль усе здымкі “рэжысёраваў”, некаторыя дапрацоўваў пасля друку (мог акавалі пафарбаваць неба). Ён яшчэ і шыкоўна шыў. Нават паліто майму бацьку, калі той быў хлопчыкам, дзядуля зрабіў сваімі рукамі. Ёты талент дапамагаў яму ствараць эскізы касцюмаў, з разуменнем замаўляць мастацкае рашэнне спектакля.

Валянцін Ермаловіч (у цэнтры) у спектаклі “Трыбунал” Бялыніцкага народнага тэатра юнага глядача.

Падмурак прафесіі — у сям’і

— Валянцін Ермаловіч меў у Магілёве высокі статус, людзі часта звярталіся да яго па дапамогу, і ён нікому не адмаўляў. Нягледзячы на занятасць і раз’езды, дзядуля заставаўся надзвычай гаспадарлівым сем’янінам і засцерагаў жонку феню Міхайлаўну ад многіх бытавых абавязкаў.

Ён быў старэйшы за сваю каханую на тызін гадоў. Калі ветэран вайны Валянцін Ермаловіч прыйшоў сватацца да 16-гадовай прыгажуні, тая спачатку плакала: “Мамачка, як жа я такая маладая замуж пайду?” Пасля ж яны пражылі ішчэ шмат дзесяцігоддзяў — тое было сапраўдным каханнем.

Яскравы ўспаміны майго дзяцінства звязаны з іх магілёўскай кватэрай: дзівосны гістарызм, антыкарварныя рэчы — усё дыхала эпохай. Асабліва ўражвала ўнікальная дзедава бібліятэка: замежная класіка, асноватворныя распрацоўкі школы Канстанціна Станіславаўскага, Яўгена Вахтангава, Аляксандра Таірава, а яшчэ — непрачытаныя, за савецкім часам забароненыя творы айчынных пісьменнікаў (што пасля прызналі нацыянальнай класікай), якія рэжысёр адкрываў для сябе, а пасля дарыў праз

спектаклі глядачам. Дзедава кніжніца клапатліва захоўваецца ў нашай сям’і. Паперы ж перадалі ў архівы: звязаныя з Магілёўшчынай — у тамтэйшы абласны музей, большую ж частку дакументаў — у Музей гісторыі музыкальнай і тэатральнай культуры Беларусі.

Мемарыяльная дошка рэжысёру на вуліцы Першамайскай у Магілёве.

ню аматарскае мастацтва. Абсалютна заканамерным стала адкрыццё ў 1992 годзе пры Магілёўскім гарадскім Цэнтры культуры і вольнага часу народнага тэатра яго імя. “Валянцін” — такую назву свайму калектыву абралі людзі, што з дзяцінства ведалі рэжысёра. Калі гарадскія ўлады прапанавалі дзядулі вынесці на грамадскае абмеркаванне пытанне змены статусу трупы на дзяржаўны, ён ад спакуслівай ідэі адмовіўся. Добра разумеў: змяна шльхды пацягне за сабой перамены ў калектыве (ён мог згубіць людзей, з якімі ішоў па жыцці) і ў рэпертуары. Для дзядулі тэатр “Валянцін” з’яўляўся сталым аўтарскім выказваннем.

Для яго ён замаўляў аўтарам тэксты, развіваў рэгіяна-

льную драматургію — п’есы Алеся Петрашэвіча, Міхася Карпечанкі, Людмілы Рублеўскай упершыню прагучалі менавіта на сцэне “Валянціна”. Рэжысёр ставіў і замежную класіку — абавязкова ў перакладах на беларускую мову. Прынамсі, вялікі рэзананс выклікалі пастаноўкі “Каменнага госця” і “Караля Ліра” ў мастацкіх перакладах Рыгора Барадзіна. Мы з малодшым братам

былі сведкамі, як часта дзядуля прыязджаў у Мінск на сустрэчы з аўтарамі, бачылі, што ён заўсёды ў руху. Ужо тады адчуваў, якім грунтоўным, значным у сваіх думках і развагах быў гэты дынамічны чалавек. Спыніць яго творчы працэс змагла толькі смерць: у 2004 годзе падчас падрыхтоўкі да пастаноўкі п’есы Віталя Скалабана і Людмілы Рублеўскай “Людвіка і Фабіяна” у Валянціна Іванавіча спынілася сэрца.

У 2015 годзе на доме на вуліцы Першамайскай у Магілёве, дзе жыў дзядуля, з’явілася мемарыяльная дошка аўтарства скульптара Уладзіміра Конанова — за свае грошы яе замовілі жыхары розных гарадоў Беларусі, Расіі, Украіны і Польшчы. Для мяне вельмі сімвалічна, што дзядуля адлюстраваны на ёй у беларускім нацыянальным касцюме.

На адкрыццё помніка бралі слова чыноўнікі, творцы, прысутнічалі ўдзельнікі аматарскіх калектываў, і бацьку, як запальваліся вочы гэтых асоб, калі яны ўспаміналі Валянціна Ермаловіча — рэжысёра, акцёра і педагога, які змог аб’яднаць вакол сябе і зрабіць аднадушчамі розных людзей. Мы жывем у час інфармацыйнага плюралізму, калі не існуе усеагульна прызнаных зорак, аднак я сапраўды адчуваю, што Валянцін Ермаловіч не забыты. **К**

(Працяг. Пачатак у №93 35, 36.)

Мастацтвазнаўца і журналіст, заслужаны дзеяч мастацтваў Беларусі Барыс Крэпак завяршае кнігу з работай назвай "Юрый Карачун. Больш чым музей" аб жыцці і творчай дзейнасці выдатнага мастацтвазнаўцы, шматгадовага кіраўніка Нацыянальнага мастацкага музея Рэспублікі Беларусь, мастака-графіка, даследчыка мастацтва і грамадскага дзеяча. "К" публікуе адзін з раздзелаў будучай кнігі, якая апавядае пра лёс яго бацькі Аляксандра (Алеся) Васільевіча Карачуна — журналіста, літаратара, члена творчага аб'яднання "Маладняк", актыўнага супрацоўніка газеты "Звязда", падзяліўшага драматычны лёс сваіх таварышаў Міхася Чарота, Платона Галавача, Тодара Кляшторнага ды дзясяткаў іншых літаратараў, расстраляных у 1930-я гады.

Помнік ахвярам рэпрэсій у Мінусінску.

літацыі ў 1956-м меў толькі пасведчанне Мінусінскага ЗАГСа пра тое, што бацька нібы памёр ад хваробы печані ў 1944 годзе. На памяць ад бацькі ў мяне амаль нічога не засталася. Захавалася толькі некалькі фотаздымкаў, партрэт-кнішэ з публікацыяй вершаў 1926 года, а таксама два групавыя здымкі мінскага перыяду...

Нек прайснаваць пяць гадоў

Восенню 1933 года Алеся Карачуна выключылі з партыі і сапалі ў Краснаярскі край тэрмінам на пяць гадоў. Услед за ім у горад Мінусінск на высылку адправілі і яго жонку, настаўніцу пачатковай класаў Зінаіду Канстанцінаўну Карачун (у дзявоцтве — Папраўка), з малалетнім сынам Юрыем, якому яшчэ не споўнілася і двух гадоў.

У Мінусінск Алеся Васільевіч прыбыў у суправаджэнні энкаведзшчыкаў 11 студзеня 1934 года. Пад публічным наглядам сяржанта дзяржаўскай Федара Філіпава ўладзіўся ў сціплай аднапакёвай кватэры дома № 5 па вуліцы Леніна (былой Бялоўскай). Ацяпленне пачное, а ваду прывозілі з ракі і загадзя нарыхтоўвалі дровы. Але перадуміў трыба было знайсці працу. Зінаіда Канстанцінаўна праз пару тыдняў па прыездзе ўладкавалася бухгалтарам у кантору па нарыхтоўцы племянной жывёлы, а Алеся Васільевіч — чорнаработчыкам: спачатку на цагляным заводзе і электрастанцыі, потым — у сельгаспрафтэхвыцільшчы № 2. Прычым, усё ссыльных пашпарту не мелі і ўладкоўваліся на працу па часовай даведцы, выдадзенай у органах.

Прававы рэжым адбывання ссылак зводзіўся да абмежавання свабоды перамяшчэння ў межах Мінусінска. Трыба было два разы на месяц рэгістравацца ў мясцовым аддзяленні ўнутраных спраў і своечасова па ведамляц пра змену працы. Аляксандр спрабаваў уладкавацца па спецыяльнасці ў мясцовую рэдакцыю газеты "Власть Труда", але мінусінскія ўлады на гэта не пайшлі: чалавек ссыльны, палітычна надбарадзейны, ці мала што можа выкінуць? Сам Я Карачуна жыла пад найстражэйшым наглядам, і ўсе, хто прыходзіў у госці ў іх кватэру, браліся на "заметку". Адзінае, што чышыла: некая праіснаваць гэтыя пяць гадоў сібірскай ссылак, а потым з сям'ёй вярнуцца на радзіму і па магчымасці давесці сваю невінаватасць.

Ідэальнае месца для ссылак

Калі Карачун прыбыў у Мінусінск, гэты горад яшчэ адносіўся да Заходне-Сібірскага края, але ўжо менш чым праз год, у канцы 1934-га, ён перайшоў у склад Краснаярскага края. Да гэтага часу ён быў ужо даволі вядомым горадам у Сібіры, як ідэальнае месца для ссыльных "антыдзяржаўнікаў". Сапраўды, значна аддалены ад цэнтра Расіі, вельмі зручны для пасялення палітычных праціўнікаў рэжыму.

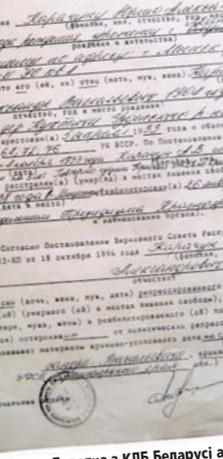
Галгофа Алеся Карачуна

Мінусінская эпоха ссылак пачалася з дзекабрыстаў, прыцягнутых да суда за падрыхтоўку і ўдзел у паўстанні 1825 года на Сенацкай плошчы ў Пецярбургу. У адрозненне ад ссыльных савецкага перыяду, жылі дзекабрысты нядэрна, атрымлівалі фінансавую дапамогу ад дзяржавы і сваякоў, разам з наёмнымі работнікамі вырошчвалі кавуны, дыні, проса, ячмень, сланечнік, прад-

што прадстаўляла ў 1930-я гады вядомая старэйшая мука, крупу, ялавічыну. Прыкладна да 1830-х гадоў адносіцца і прыбыццё ў Мінусінскую акругу ссыльных удзельнікаў паўстання 1830-1831 гадоў — палякаў і беларусаў.

Наступнае "прышэсце" ссыльных у Мінусінск прыпадае на другую палову XIX стагоддзя: гэта народнікі, сацыял-дэмакраты, марксісты і удзельнікі нацыянальна-вызваленчага руху 1863 — 1864 гадоў у Беларусі, Польшчы і Літве. Затым прыйшоў час ссыльных рэвалюцыйянераў — будучых балышавікоў.

Наступны этап — самы складаны: 1920 — 1930 гады. У сярэдзіне 1930-х палітычны рэпрэсіі ў краіне перамогла сацыялізму наблілі надзвычайныя маштабы, калі органамі НКВС было арыштавана больш за паўтары мільёны чалавек. З іх амаль палова так званых "ворагаў народа" былі расстраляныя. Менавіта ў гэтыя гады "талерантная" ссылка пачала ўстрымацца "зверху" як надта гуманнае пакаранне для праціўнікаў Савецкай улады, абвінавачаных у канкрэтных палітычных злачынствах, і яе замянілі пазбаўленнем волі на доўгія тэрміны ў прапраца-працоўных лагерах і смяротным пакараннем, у асноўным, па прысудзе Тройкі. І зноў жа — Краснаярскі край, уключаючы і Мінусінск, уваходзіў у першую пяцёрку падобных рэгіёнаў. Сучасны чытач, асабліва малады, мала сабе ўявіць,

Даведка з КДБ Беларусі ад 12 мая 1995 года Юрыю Карачуну як сыну рэпрэсыванага.

праца не была звязана з захаваннем законных рэгламентаў і якасць канспіратыўна, без удзелу абвінавачанага і абароны. У склад Тройкі ўваходзілі начальнік мясцовага Упраўлення НКВС, сакратар партыйнага камітэта і пракурор. За тры месяцы да расстрэлу Алеся Карачуна ў Краснаярскім краі было арыштавана 9747 чалавек. З іх 5289 чалавек былі прысуджаны да расстрэлу з пунай канфіскацыяй маёмасці менавіта Тройкай. Гэта значыць — па першай катэгорыі ("усе найбольш варожыя элементы"), куды былі ўнесены імяны Карачуна і яго палітссыльных таварышаў. Другая катэгорыя ("менш актыўныя, але ўсё ж варожыя элементы") — гэта заключныя ў ГУЛАГ ці турму на тэрмін ад 8 да 10 гадоў,

Даведка з Краснаярскага краёвага суда ад 12 верасня 1958 года аб рэабілітацыі Алеся Карачуна.

"Не забірайце тату, ён харошы!"

..Яны былі ўзятая чэкістамі ў адзін дзень, быццам ў насмешку — напярэдні святкавання 20-годдзя Кастрычніцкай рэвалюцыі, 6 лістапада 1937 года. Іх было пяцёрка: Фелікс Куцярэвіч, Алеся Карачун, Канстанцін Бакерыя, Міхаіл Чачуа і Плімен Рамішвілі.

Усіх арыштавалі па сфабрыкаванай так званай "Справа Куцярэвіча" як удзельнікаў "контррэвалюцыйнай нацыяналістычнай фашыска-тэрарыстычнай арганізацыі". У той жа дзень, дакладней, бліжэй да ночы, быў арыштаваны і добры знаёмы Карачуна урач мясцовай паліклінікі Алег Смірноў.

Маленкі Юра, па яго словах, памятаў сябе гадоў з пяці-шасці. Памятаў жывалісную праточку ракі Енісей, што падзяляла горад на дзве часткі. Прыстань на Енісей. Базар, дзе працаваў фатографам блізка сёбра бацькі дзядзя Фелікс. Грамнічная царква. Але асабліва запомніў той вечар 6 лістапада, калі маці з бацькам распалілі дровамі печку і штосыці гатавалі "смачненькае" да юбілея Кастрычніцкай рэвалюцыі: "Уваліліся без стукі трое мужычын у сініх фуражках з крапавымі ака-

лышкамі, у цёмна-сініх брыджах з кантам малінавага колеру, на рамянях — кабуры з рэвалверамі (тэрміналогія я пазней даведася ад мамы). Не павітаўшыся, відаць, старэйшы, адроз — да бацькі: "Грамадзянін Карачун, збірайся, ты арыштаваны, вось ордэр..." Павярнуўся да супрацоўніка: "Давай вядзі панятых для правядзення ператрусу і вопісу маёмасці..." Я ў бацьку ўчаліся мёртвай

хваткай, плачу і крычу: "Дзядзі, не забірайце тату, ён харошы!" Яны доўга не маглі мяне адцягнуць. Тады адзін скапіў мяне ў ахапак, адарваў ад бацькі і кінуў у бок, я абнатопленую печку моцна ўдарыўся. Не бачыў, што ў гэты момант рабіла перапужаная мама.

Тым часам няпрошаныя госці перавярнулі жылло і наш панадворак: нават у дровах шукалі нейкую выбухоўку, зброю, атрутныя і хімічныя рэчывы, а ў пакоі, склепе і сенцах — забароненую літаратуру, капіграфы, шклографы, пішучую машынку, каштоўныя металы, асабістыя бацькавы дакументы, лісты, чарнавікі з вершамі. Зламапі ўсе мае цацкі. Я плакаў, мне было іх шкада. Але ў выніку аказалася, што ў пратакол, акрамя папер, якія мала што значылі для свабоды, і занесці няма чаго. Толькі для лёсу майго бацькі гэта ўжо не мела ніякага значэння... Тады, натуральна, я мала што разумей. Але вось апошні погляд таты запомніў на ўсё жыццё: ён за ўвесь час не прамавіў ні слова, толькі перад сыходам некай вінавата усміхнуўся, кіўнуў галавой і сказаў, што ўсё будзе добра, і ён хутка вернецца... Мамае дазволілі сабраць для таты сподняе, верхнюю вопратку, чаравікі, пасцельныя рэчы, скрутак з ежай. Калі яго вывелі, праз пару хвілін я пачуў рокат матора "чорнага варанка", нейкія няўдзячныя прыгушаныя галасы на вуліцы, і хутка ўсё сціхла. Больш я бацьку не бачыў, і што з ім далей адбылося, не ведаў аж да 1953 года. Да яго рэабі-

"Дзесяць гадоў лагераў без права перапіскі"

Праз шмат гадоў сталі вядомы імяны некаторых сведкаў і ўдзельнікаў гэтага мінусінскага "спектакля": "статыстык мясцовага медздрава Канстанцін Аскопкаў, настаўніца школы №1 Таісія Абрамава, вышэй згаданы сяржант Федар Філіпаў, а абвінавачвалі нае заключныя на справе Алеся Карачуна склаў малады лейтэнант НКВС Нікіцін (ініцыялы я не знайшоў). Як важных "сведкаў" спрабавалі прыцягнуць і раней арыштаванага дырэктара Мінусінскага краязнаўчага музея, этнограф, гісторык і археолаг Аляксандра Харчуўскага, які са жніўня 1937-га знаходзіўся ў мясцовай турме. Відаць, нічога не атрымалася, і няшчаснага Харчуўскага 30 лістапада таго ж года па прысудзе Тройкі расстралялі там.

Алеся Карачун і яго таварышы былі расстраляны па прысудзе Тройкі пры УНКВС Краснаярскага края: пяцёрка — у Мінусінску 31 сакавіка 1938 года (Даведка КДБ Беларусі ад 12 мая 1995 года №К-444В), шосты, Алег Смірноў — праз месяц там жа.

Прадлісання загалу №00447 захоўваць "у тайне час і месца выканання прысуду" прытрымліваліся дакладна. Пра лёс прысуджаных "пазасудовымі органамі" да смерці Наркамат унутраных спраў распаўсюджаў хлусню, і гэта стратэгія падману існавала больш за паўстагоддзя. Выдадзены ў 1939 годзе загад № 00515 прадлісваў на заплыты членаў сям'і даваць адказ: "Дзесяць гадоў лагераў працоўных лагераў без права ліставання". У 1945 годзе ім, нарэшце, павадалі, што іх сваёй памерлі ў няволі ад хвароб, як гэта адбылося ў выпадку з Алесем Карачуном у 1944 годзе.

У студзені 1996 года Юрый Карачун напісаў ліст дырэктару Мінусінскага рэгіянальнага краязнаўчага музея імя Мікалая Марцьянава Уладзіміру Кавалёву з просьбай дапамагчы адшукаць месца пахавання бацькі. І атрымаў адказ, што імя Алеся Карачуна фігуруе ў спісах, што захоўваюцца ў музеі, вядома, з кім яго арыштавалі, калі ён расстраляны, але фактычна немагчыма вызначыць месца, дзе гэта адбылося з канкрэтным чалавекам. Вядома толькі, што на гарадскіх могілках і ў сасновым боры побач з Мінусінскам былі месцы калектыўных пахаванняў. Дзякуючы музею і мясцоваму гарадскому аддзелу культуры, 30 кастрычніка 1992 года там усталяваны помнік ахвярам рэпрэсіі.

МУЗЕЙ

НАЦЫЯНАЛЬНЫ МАСТАЦКІ МУЗЕЙ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ г. Мінск, вул. Леніна, 20. Тэл.: 327 45 62.

Экспазіцыі: ■ "Мастацтва Беларусі XII — XVIII стст."; "Мастацтва Беларусі XIX — пач. XXI стст."; "Мастацтва Беларусі XX — пач. XXI стст."; "Мастацтва Расіі XVIII — пач. XX стст."; "Мастацтва краін Заходняй і Цэнтральнай Еўропы XVI — XX стст."; "Мастацтва краін Усходу XIV — XX стст."

Выставы: ■ Выстава "Майстры польскага малюнка" — да 20 верасня (спецыяльна да наведвальнікаў на выставе працуюць дзве інтэрактыўныя зоны, а таксама інтэрактыўны праграма "Кропка, лінія і штырх і вобраз, які жыве ў іх!"); ■ Выстава "Міхаіл Білішч. Да 100-годдзя з дня нараджэння" — да 24 верасня.

■ Выстава "Напалеон Орда. Ілюстраваная энцыклапедыя краіны" — з 16 верасня да 3 снежня. ■ Выстава "Горад. Архітэктура. Мы" — да 1 кастрычніка. ■ Выстава "Магія старых фатаграфій" (Мінск 1930 — 1960-х у фотаздымках мастакоў Анатолія Тычыны і Мікалая Міхалапа). ■ Выстава "Скарбы Старажытнага Егіпта" — да 10 снежня.

■ Забавальна-пазнавальная экскурсія для дзяцей 8 — 14 гадоў "Самыя-самыя..."

Філіялы музея

МУЗЕЙ "ДОМ ВАНЬКОВІЧАЎ. КУЛЬТУРА І МАСТАЦТВА І ПАЛОВЫ XIX ст." г. Мінск, вул. Інтэрнацыянальная, 33а. Тэл.: 327 88 78.

Пастаянныя экспазіцыі: ■ "Інтэр'еры шляхецкай сядзібы". ■ "Жыццё і творчасць Валенція Ваньковіча". ■ "Сядзібы партрэт XVII — сяр. XIX стст.". ■ Выстава альтэрнатыўнай фатаграфіі Віктара Жураўкова "Manium hominum" — да 1 кастрычніка. ■ Выстава моды і аксесуараў эпохі Рамантызму з калекцыі Ігара Сурмачэўскага "І паланэз пачаць пара" — да 13 студзеня 2018-га.

МУЗЕЙ БЕЛАРУСКАГА НАРОДНАГА МАСТАЦТВА Ў В. РАЎБІЧЫ. Спарткомплекс "Раўбічы", Мінскі раён. Тэл.: 507 44 69. ■ Пастаянная экспазіцыя.

НАЦЫЯНАЛЬНЫ ГІСТАРЫЧНЫ МУЗЕЙ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ г. Мінск, вул. К.Маркса, 12. Тэл.: 226 09 22. Экспазіцыі: ■ Абноўленая экспазіцыя "Старожытная Беларусь". ■ "Беларусь XVI — XVIII стст. у партрэтах і геральдыцы". ■ "Мастацтва ў гарадской культуры XIX — XX стст."

■ Бестэрміновая акцыя "Ардыні білет", якая дазваляе мічанам і гасцям сталіцы наведаць сем музеяў, набыўшы ўсаго адзін білет у любым з іх.

■ Аўтарскі праект Ахрэма Белабровіка "ЧКЛЗ0". ■ Акцыя "Вольнае піянна" — кожны дзень з 16.00 да 19.00.

Выставы: ■ Выстава "Скарына — асветнік-гуманіст". ■ Выстава "Беларусь: адраджэнне духоўнасці" — да 30 верасня. ■ Фотапраект Аліка Замосціна "Жыццё як выпадак..." — да 1 кастрычніка. ■ Выстава "Моднае стагоддзе" (прадстаўлены гістарычныя касцюмы з прыватнай калекцыі Аляксандра Васільева) — да 10 студзеня 2018-га.

Філіялы музея

ДОМ-МУЗЕЙ І З'ЕЗД РДРП г. Мінск, пр-т Незалежнасці, 31а. Тэл.: 290 68 47. ■ Абноўленая экспазіцыя, прымарканая да 100-годдзя Кастрычніцкай рэвалюцыі (залы дапоўненыя новымі прадметамі амаль з усіх фондавых калекцыі музея). ■ Выстава "Імёны Рэвалюцыі" — да 29 кастрычніка.

МУЗЕЙ СУЧАСНАЙ БЕЛАРУСКАЙ ДЗЯРЖАЎНАСЦІ г. Мінск, вул. К.Маркса, 38. Тэл.: 327 46 12. ■ Пастаянная экспазіцыя. ■ Выстава "Шматвектарнасць знешняй палітыкі Рэспублікі Беларусь". ■ Выстава "Візіты і візіткі: дыпламатыя ў кішні".

МУЗЕЙ ПРЫРОДЫ І ЭКАЛОГІІ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ г. Мінск, вул. К.Маркса, 12. Тэл.: 237 46 94; 291 99 51. Экспазіцыі:

■ "Геалогія і палеанталогія". ■ "Сезонныя змены". ■ "Вадаёмы і насельнікі прыбярэжных раслін". ■ "Хвойны тыл лесу і насельнікі змяшанага лесу". ■ "Насельнікі ліставога і змяшанага лесу". ■ "Ахоўныя прыродныя ўчасткі, рэзкія віды жывёл". ■ "Выстава насякомаедных раслін". ■ Выстава "Жывыя цмокі" — да 25 лютага 2018-га. г. Мінск, вул. Багдановіча, 9а. Тэл.: 237 46 94. г. Мінск, вул. Казіна, 117 (будынак кінатэатра "Электрон"). Тэл.: +37529 123 60 53. ■ Атракцыён "Лазерыны квэст".

МУЗЕЙ ГІСТОРЫ ТЭАТРАЛЬНАЙ І МУЗЫЧНАЙ КУЛЬТУРЫ г. Мінск, Музычны зав., 5. Тэл.: 220 26 67. Пастаянныя экспазіцыі: ■ "Вытокі тэатральнай і музычнай культуры на беларускіх землях". ■ "Музычная і тэатральная культура Беларусі ў X — XIX стст."

■ "Беларуская музычная культура XX ст.". ■ "Тэатральная культура Беларусі XX ст.". ■ Выстава аўтарскай лялькі Валерыі Гайшун "Натура, якая сыходзіць" — да 23 верасня. ■ Выстава "Загадка архіва вялікага Штэйна" (у рамках акцыі "Даступныя музеі") — да 31 верасня.

ГАСЦЁЎНЯ УЛАДЗІСЛАВА ГАЛУБКА г. Мінск, вул. Старавіленская, 14. Тэл.: 286 74 03. ■ Пастаянная экспазіцыя. ■ Выстава "Мінску 950..." — да 17 верасня.

Майстар-класы: ■ Дзюмаж для творчых дзяцей і падлеткаў ад 5 да 14 гадоў — кожную суботу аб 11-й. ■ Інтэрактыўныя музейныя заняткі "Асновы акцёрскага майстарства" для дзяцей ад 5 да 10 гадоў.

МУЗЕЙ ГІСТОРЫ БЕЛАРУСКАГА КІНО г. Мінск, вул. Свардлова, 4. Тэл.: 327 10 75. ■ Пастаянная экспазіцыя. ■ Выстава "Беларускі кінаадаптаваны 1920 — 1930-х гг. у кінаплакаце" — да 17 верасня.

■ Выстава "Літоўская прэс-фатаграфія. 15 гадоў" — з 20 верасня да 15 кастрычніка.

БЕЛАРУСЬ ДЗЯРЖАЎНЫ МУЗЕЙ ГІСТОРЫ ВЯЛІКАЙ АЙЧЫННАЙ ВАЙНЫ г. Мінск, пр-т Пераможцаў, 8. Тэл.: 327 11 66; 203 07 92. Музей працуе: пн. — выхадны, аўт. — нязд. — ад 10-й да 18-й, сер. — ад 12-й да 20-й. ■ Пастаянная экспазіцыя.

НАЦЫЯНАЛЬНЫ ГІСТОРЫКА-КУЛЬТУРНЫ МУЗЕЙ-ЗАПЛЕДНІК "НЯСВІЖ" г. Нясвіж, вул. Ленінская, 19. Тэл.: (8-01770) 2 06 60, 2 06 02; +37529 551 80 51; +37529 190 31 49.

Палавыя ансамблі ■ Пастаянная экспазіцыя. ■ Міжнародны выставачны праект "Заходняя Беларусь: гісторыя паўсядзённасці" — да 30 верасня. Сектар экскурсійнай і інфармацыйнай дзейнасці ■ Пастаянная экспазіцыя. ■ Анімацыйная праграма "Немагчымае магчыма: на аўдэенцы ў войта!" Другі паверх Слуцкай брамы ■ Часовая экспазіцыя "З малітвай на вуснах" — да 30 верасня.

ЗАМКАВЫ КОМПЛЕКС "MIP" г.п. Мір, Карэліцкі раён, Гродзенская вобласць. Тэл.: (8-01596) 2 82 91, (8-01596) 2 82 70. ■ Пастаянная экспазіцыя. ■ Міжнародная выстава "Ultima ratio Regum. Беларусь у Паўночных войнах сярэдзіны XVII — пачатку XVIII стст." — да 24 верасня. ■ Выстава "Ігнат Дамейка — тытан навукі" — да 30 верасня.

Прадстаўленне тэатра "Шатландская Пяхота" — 16 верасня. Пачатак аб 18-й. ■ Квэст "Вайна і Мір, альбо Таямніца двух скарынь" — кожную пятніцу. Пачатак аб 15-й.

ДЗЯРЖАЎНЫ ЛІТАРАТУРНА-МЕМАРЫЯЛЬНЫ МУЗЕЙ ЯКУБА КОЛАСА г. Мінск, вул. Акадэмічная, 5. Тэл.: 294 91 96. Экспазіцыі:

■ "Якуб Колас. Жыццё і творчасць". ■ Стацыянарная выстава "У хвалях няспынага руху: аўтамабільнымі шляхамі Коласа" — да 30 верасня. ■ Экспазіцыя "Склеп" на сядзібе Якуба Коласа. ■ Тэматычныя экскурсіі і лекцыйныя заняткі. ■ Тэатралізаваныя паводле беларускіх народных казак. ■ Музейныя майстар-класы і заняткі. ■ Мультимедыйны комплекс "Чалавек. Асоба. Час". ■ Пешая экскурсія "Мясцінамі Коласа ў Мінску".

■ Інтэрактыўныя праграмы для сямейных наведвальнікаў, квэст-гульні "Таямніцы дома Песняра". Акцыі: ■ "Самы лепшы дзень" (дзень нараджэння ў музеі). ■ Вшыванне ад музея, фотасесія "У дзень веселля — у музей". ■ Тэматычная экскурсія "Мінскі перыяд жыцця і творчасці Якуба Коласа", грамадская акцыя "Адчыненая кніжная шафа" — 9 верасня.

ДЗЯРЖАЎНЫ ЛІТАРАТУРНЫ МУЗЕЙ ЯНКІ КУПАЛЫ г. Мінск, вул. Янкі Купалы, 4. Тэл.: 327 78 66. Экспазіцыі: ■ Пастаянная экспазіцыя "Шляхі" з праглядам роліка ў 3D-фармаце і інтэрактыўнай зоны для дзяцей "Хлопчык і лётчык", галаграфічным тэатрам. ■ Інтэрактыўныя музейныя праграмы "У пошуках папараць-кветкі", "Вячоркі". ■ Выстава "Кузьня беларускага духу" — да 27 верасня.

МУЗЕЙ ГІСТОРЫ ГОРАДА МІНСКА г. Мінск, вул. Рэвалюцыйная, 10. Тэл.: 321 24 30. Філіялы Музея гісторыі горада Мінска

ГАРЭДСКАЯ МАСТАЦКАЯ ГАЛЕРЭЯ ТВОРАЎ Л.Д. ШЧАМЯЛЁВА г. Мінск, вул. Рэвалюцыйная, 10. Тэл.: 321 24 30. Экспазіцыі: ■ "Жыццёвы і творчы шлях народнага мастака Беларусі Леаніда Шчамялёва". ■ Выстава твораў Іоны Касабука "Прызнанне" — да 1 кастрычніка.

МУЗЕЙ ГІСТОРЫ ГОРАДА МІНСКА г. Мінск, вул. Рэвалюцыйная, 10. Тэл.: 321 24 30. Філіялы Музея гісторыі горада Мінска

ГАРЭДСКАЯ МАСТАЦКАЯ ГАЛЕРЭЯ ТВОРАЎ Л.Д. ШЧАМЯЛЁВА г. Мінск, вул. Рэвалюцыйная, 10. Тэл.: 321 24 30. Экспазіцыі: ■ "Жыццёвы і творчы шлях народнага мастака Беларусі Леаніда Шчамялёва". ■ Выстава твораў Іоны Касабука "Прызнанне" — да 1 кастрычніка.

МАСТАЦКАЯ ГАЛЕРЭЯ МІХАІЛА САВІЦКАГА г. Мінск, пл. Свабоды, 15. Тэл.: 321 24 30. Экспазіцыі:

■ "Мастак. Грамадзянін. Герой". Прывесчана Ганароваму грамадзяніну г. Мінска Міхаілу Савіцкаму. ■ "Мінскі губернінкі. Шляхецкі побыт". ■ Выставачны праект "Мінск скульптурны" — да 1 кастрычніка. ■ Выставачна-інтэрактыўны праект "Сустрэча з майстрам".

МІНСКАЯ ГАРАДСКАЯ РАТУША г. Мінск, пл. Свабоды, 2а. Тэл.: 321 24 30. Экспазіцыя:

■ "Мінск у гістарычнай прасторы. Картаграфічны кабінет".

МУЗЕЙ "ЛОШЫЦКАЯ СЯДЗІБА" г. Мінск, праезд Чыжэўскіх, 8. Тэл.: 285 18 86. Экспазіцыя:

■ "Кала часу" — прадметы гарадской і сялянскай культуры кан. XIX — сяр. XX стст.

ЭКСПАЗІЦЫЯ "КАРЭТНАЯ" г. Мінск, вул. Кірылы і Мяфодзія, 8. Тэл.: 321 24 30. ■ "Сані + возак; калёска + брычка; карэта + вупраж" (пастаянная экспазіцыя па гісторыі гужавога транспарту жыхароў Мінска XIX — пачатку XX стст.).

ВІРТУАЛЬНАЯ ГУЛЬНЯ "КАРЭТНЫ МАЙСТАР".

ЭКСПАЗІЦЫЯ "МІНСКАЯ КОННАЯ ЧЫГУНКА" г. Мінск, вул. Кірылы і Мяфодзія, 6. ■ Экспазіцыя складаецца з некалькіх раздзелаў, якія распавядаюць пра жыццё Мінска 1890 — 1920-х гг.

АРТ-ГАСЦЁЎНЯ "ВЫСОКАЕ МЕСТА" г. Мінск, вул. Герцэна, 2а. Тэл.: 321 24 30. ■ Выстава "Вокны Мінска" — да 1 кастрычніка.

ГОМЕЛЬСКІ АБЛАСНЫ МУЗЕЙ ВАЕННАЙ СЛАВЫ г. Гомель, вул. Пушкіна, 5. Тэл.: (8-0232) 77 57 41. ■ Пастаянная ваенна-гістарычная экспазіцыя. ■ Пастаянная выстава тэхнікі на адкрытай пляцоўцы. ■ На тэрыторыі працуе пнеўматычны лір. ■ "Музей крыміналістыкі". ■ Выстава "Гомель і гамельчане напярэдадні і ў гады Першай сусветнай вайны" (выставачная зала). ■ Выстава "Бітва матораў" (хол музея).

ЛІДСКІ ГІСТОРЫКА-МАСТАЦКІ МУЗЕЙ г. Ліда, вул. Перамогі, 37а. Тэл.: (8-0154) 53 50 64. Пастаянныя экспазіцыі: ■ "Прырода Лідчыны". ■ "Сучаснае мастацтва краю" (жывпіс, графіка, скульптура, мастацкае шкло).

У МІНСКУ ГАЗЕТУ "КУЛЬТУРА" МОЖНА НАБЫЦЬ У НАСТУПНЫХ КРОПКАХ: МАГАЗІНЫ "БЕЛСАЮЗДРУК" ■ Падземны пераход ст.м. "Пятроўшчына". ■ Падземны пераход ст.м. "Плошча Перамогі". ■ Праспект Незалежнасці, д. 44. ■ Вуліца Валадарскага, д. 16.

КІЁСКІ "БЕЛСАЮЗДРУК" ■ ст.м. "Наміга", вул. М. Багдановіча. ■ Праспект Пераможцаў, 5. ■ Вуліца Рабкораўская, д. 17. ■ Праспект Незалежнасці, 168, В. ■ Вуліца Лабанка, 2.

УВАГА! ТУТ МАГЛА БЫЦЬ ВАША АФІША! Звяртайцеся: +375 17 286 07 97, +375 17 334 57 41 (факс) kultura@tut.by

Выставы: ■ Выстава "Майстарня заслужанага дзеяча мастацтваў Беларусі, сябра Саюза мастакоў Беларусі Уладзіміра Мурашэва". ■ "Вядзем пачатак мы ад Гедыміна...". ■ Мемарыяльны пакой Валіцкіна Таўлапа. ■ Выстава са збору А.Фішбайна "Рачы побыту канца XIX — пачатку XX стст.". ■ Музейна-вобразная зала "Хрушчоўка 60-х". ■ Пастаянная экспазіцыя. ■ Выстава "Вайны свяшчэнныя старонкі". ■ Выстава "Надзейны шчыт краіны". ■ Выстава "Падарожжа ў гарадскі і сельскі побыт". ■ Выстава "Жыве мая ліра наонова!" (прымеркаваная да 140-годдзя з дня нараджэння Цёткі (Алазы Пашкевіч).

ІЎЕУСКІ МУЗЕЙ НАЦЫЯНАЛЬНЫХ КУЛЬТУР г. Іўе, вул. 17 верасня, 9. Тэл. (8-01595) 2 68 96. ■ Экспазіцыя "Пад ардыным небам праз стагоддзі" ("Карэннае насельніцтва Іўеўшчыны", "Беларускія татары"). ■ Выставы "Беларускія лўрэры", "Другая сусветная вайна". ■ Выстава карцін Івана Струкава "Саюз вяды і зямлі". ■ Прадстаўлены ладчэнага тэатра "Батлейка".

НАВАГРУДСКІ ГІСТОРЫКА-КРАЯЗНАЎНЫ МУЗЕЙ г. Навагрудка, вул. Гродзенская, 2. тэл. (8-01597) 2 14 70. ■ Пастаянная экспазіцыя: "Гісторыя Навагрудчыны са старажытных часоў да Вялікай Айчыннай вайны". г. Навагрудка, вул.Мінская, 64-66. ■ Экспазіцыя: "Музей лўрэйскага супраціўлення на Навагрудчыне".

ДОМ-МУЗЕЙ АДАМА МІКШЭВІЧА Ў НАВАГРУДКУ г. Навагрудка, вул. Леніна, 1. Тэл.: (8-01597) 2 43 40 (каса). ■ Пастаянная экспазіцыя: "Жыццё і творчасць Адама Мікшэвіча". ■ Пастаянныя выставы: "Свято кухні Мікшэвічаў", "Малюнк сельскага жыцця", "Пан Тадэвуш" праз час і нады".

ГІЛЕРЭЎ "УНІВЕРСІТЭТ КУЛЬТУРЫ" г. Мінск, пл. Кастрычніцкая, 1. Тэл.: 327 26 12. ■ Выстава "Чароўны свет вышнічанкі" — з 18 да 28 верасня.

ПАЛАЦ МАСТАЦТВА г. Мінск, вул. Казлова, 3. Тэл./факс: 290 60 10. ■ Юбілейная выстава беларускага графіка, майстра кніжнай ілюстрацыі Валерыя Слаўка — да 22 верасня. ■ Выстава "Стольнае места" — да 22 верасня.

ТЭАТРЫ

НАЦЫЯНАЛЬНЫ АКАДЭМІЧНЫ ВЯЛІКІ ТЭАТР ОПЕРЫ І БАЛЕТА РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ г. Мінск, пл. Парыжскай камуны, 1. Тэл./факс: 334 11 56.

■ 17 — "Вяселле Фігара" (опера ў 4-х дзеях) В.А.Моцарта. Пачатак аб 18-й. ■ 18, 20 — "Шаўкунко, або Яшчэ адна калядная гісторыя" (балет у 2-х дзеях) П.Чайкоўскага. ■ 19 — "Яўген Анегін" (опера ў 3-х дзеях) П.Чайкоўскага. Пачатак аб 18-й. ■ 20 — Вечары з "Серзнадай" "Ад класіцы да сучаснасці" (інструментальная музыка XIX — XX стст.). Камерная зала імя Л.П.Александровскай. Пачатак у 19.30. ■ 21 — "Лялечны галандзец" (опера ў 3-х дзеях) Р.Вагнера. У партыі Даланда — Аляксандр Рославец. ■ 22 — "Спартак" (балет у 3-х дзеях) А.Хачатуряна.

БЕЛАРУСКІ ДЗЯРЖАЎНЫ АКАДЭМІЧНЫ МУЗЫЧНЫ ТЭАТР г. Мінск, вул. Мяснікова, 44. Тэл.: 200 81 26. ■ 16 — "Бураціна.ВУ" (міюзікл для дзяцей і дарослых у 2-х дзеях) А.Рыбнікова. Пачатак аб 11-й. ■ 16 — "Вяселле ў Малаінуцы" (музычная камедыя ў 2-х дзеях) Б.Аляксандрава. Пачатак аб 18-й. ■ 17 — "Чырвоны Катпурык. Пакаленне NEXT" (міюзікл) А.Рыбнікова. Пачатак аб 11-й. ■ 17 — "Бабін бунт" (музычная камедыя ў 2-х дзеях) Я.Пічкіна. Пачатак аб 18-й. ■ 19 — "Праўдзівая гісторыя паручніка Ржэўскага" (вадзвіль ў 2-х дзеях) В.Баскіна. ■ 20 — "Адночы ў Чыкага" (музычнае рэвю ў 2-х дзеях) Дж.Стайна, Г.Мілера, Дж.Кандра і інш. ■ 21 — "Сільва" (аперэта ў 2-х дзеях) І.Кальмана. ■ 22 — "Жаніхі" (аперэта ў 2-х дзеях) І.Дунаеўскага. Прэм'ера. ■ 23 — "Прыгоды брэмснсіх музыкаў" (міюзікл для дзяцей і дарослых у 2-х дзеях) Г.Папкова. Пачатак аб 11-й. ■ 23 — "Таёмны шлоб (граф Люксембург)" (аперэта ў 2-х дзеях) Ф.Легара. пачатак аб 18-й.

ЗАСЛУЖАНЫ КАЛЕКТЫЎ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ "РЭСПУБЛІКАНСКІ ТЭАТР БЕЛАРУСКАЙ ДРАМАТУРГІІ" г. Мінск, вул. Крапоткіна, 44. Тэл./факс: 334 60 08. ■ 16 — "Эра Андрэагін" (пластычны спектакль тэатра "АКМЕ"). ■ 19 — "Ліфт" (хроніка аднаго значэнства) Ю.Чарняўскай. ■ 20 — "Партрэт" (трагіфарс паводле апавесці М.Гогала). ■ 21 — "Кар'ера доктара Рауса" (гістарычна неадакладная трагікамедыя) В.Марціновіча. Прэм'ера. ■ 22 — "Любові людзей" (трылер) Д.Багаслаўскага. ■ 23 — "Пелікан" (ода значынай жарсці) А.Стрындберга.

■ 16 — "Бураціна.ВУ" (міюзікл для дзяцей і дарослых у 2-х дзеях) А.Рыбнікова. Пачатак аб 11-й. ■ 16 — "Вяселле ў Малаінуцы" (музычная камедыя ў 2-х дзеях) Б.Аляксандрава. Пачатак аб 18-й. ■ 17 — "Чырвоны Катпурык. Пакаленне NEXT" (міюзікл) А.Рыбнікова. Пачатак аб 11-й. ■ 17 — "Бабін бунт" (музычная камедыя ў 2-х дзеях) Я.Пічкіна. Пачатак аб 18-й. ■ 19 — "Праўдзівая гісторыя паручніка Ржэўскага" (вадзвіль ў 2-х дзеях) В.Баскіна. ■ 20 — "Адночы ў Чыкага" (музычнае рэвю ў 2-х дзеях) Дж.Стайна, Г.Мілера, Дж.Кандра і інш. ■ 21 — "Сільва" (аперэта ў 2-х дзеях) І.Кальмана. ■ 22 — "Жаніхі" (аперэта ў 2-х дзеях) І.Дунаеўскага. Прэм'ера. ■ 23 — "Прыгоды брэмснсіх музыкаў" (міюзікл для дзяцей і дарослых у 2-х дзеях) Г.Папкова. Пачатак аб 11-й. ■ 23 — "Таёмны шлоб (граф Люксембург)" (аперэта ў 2-х дзеях) Ф.Легара. пачатак аб 18-й.